

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus XXXIV. De Voto & Voti Redemptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

tre, & matre ad secundas nuptias transeunte, apud quem debeant filii defuncti educari, ad praxim exponunt Leon *tom. 2. decis. 201.* Cabedo *tom. 1. decis. 99.* Valenzuela *consil. 36.*

8. (i) *Alii debeant.* Sicut in animalibus filiorum educationem, & eos alendi necessitatem instinctus, seu impulsus naturalis indixit; ita similiter in parentibus obligationem alendi liberos ex naturali jure provenire certum est, l. 1. §. *jus naturale*, ff. *de justit. & jure*, l. *si quis à liberis* §. *parens*, ff. *de agnos. liber.* l. 3. §. 4. ff. *de alend. liber.* l. *unic.* §. *taceat*, C. *de rei uxor.* l. *non solum* §. *ipsum*, C. *de bonis qua lib. cap. jus naturale*, 1. *dist. l. 2. tit. 1. p. 1.* larè probat Fortunius Garcia in *dicta l. 1. §. jus naturale*, Petrus Faber *lib. 2. semestr. cap. 1.* Valencia *tom. 3. tract. 3. de liberis & posth. cap. 1.* dicemus in *cap. cum haberet*, de eo qui duxit.

COMMENTARIUM.

9. Regulariter olim factò divortio, apud patrem morari, & educari liberi solebant. tum propter jus patriæ potestatis, tum ut ab eo alerentur; & si uxoris causâ divortium intercessisset, maritus propter singulos liberos ex matrimonio scilicet communiter susceptos, totidem sextas partes dotis retinere poterat, id est unam ultra dimidiam partem dotis. Ulpianus in *fragm. tit. 6. Paulus lib. 2. sent. tit. de dot. l. unic. C. de rei uxor. action.* Cicero in *Topicis*, ibi: *Si viri culpâ factum est divortium, etsi mulier nuntium remisit, tamen pro liberis manere nihil oportet.* Ubi Boëtius. Illustrat Revardus *lib. 4. var. cap. 13.* Pichardus in *§. fuerat*, num. 70. *insit. de act.* Cujacius ad *Ulpianum*, in *dicto tit. 6.* Grotius in *storibus*, ad *tit. de divortio*, Brillionius *lib. 5. de formulis.* Petrus Barbosa in *l. post dotem* 40. num. 5. ff. *solut. matrim.* & differentias inter hanc retentionem, & alias obres amotas, & ob mores, eruditè, ut solet, explicat eruditissimus Ramos in *schediasm. ad leg.*

unic. §. taceat. C. de rei uxor. act. nec matri relinquiebantur filii, nisi minores, cum adhuc sub mamma essent. *l. penult. junctâ Glosâ ibi, Cod. de patriâ potest.* Senlim postea inolevit, ut pro sexu divisio fieret, ut patri mares, matri femina traderentur: ex justis tamen causis, veluti ob suspectos patris mores, utriusque sexus liberi, quantumvis exuberet, soli matri tradebantur sine diminutione patriæ potestatis, l. 1. §. *si verum*, l. 3. §. *etiam si*, ff. *de liber. exhib.* Postea Imperatores Dioclet. & Maxim. in *l. unic. C. divortio factò*, totum hoc negotium arbitrio judicis commiserunt, qui aestimare debet, quid utilius, commodiusque sit liberis. Imperator Justin. in *authent. sequenti*, post dictam legem unicam, hanc questionem paulo exactius decidit, dum disponit, ut si patris culpâ divortium sequutum sit, & mater ad secundas nuptias non transierit, liberi apud eam educari debent impensis patris: si verò culpâ matris solum sit matrimonium, apud patrem nutriantur impensis matris locupletis: quam constitutionem explicant Cujacius, & Richierius ibi. Unde inspectâ eâ constitutione, etiam secluso fidei favore, in præsentî specie filius educandus erat penes patrem; nam cum ob culpam mulieris, quæ noluit converti ad fidem catholicam simul cum marito, sequutum esset divortium, etiam quoad vinculum, ex notatis in *can. Concilii Illib.* & traditis in *cap. 4. de divort.* ideo penes patrem filius educandus, & alendus erat. Huic rationi juris aliam adjunxit Gregorius in præsentî, deductam ex fidei favore, cujus intuitu etiam in Concilio Tolet. 17. *can. 8.* relato in *cap. Judæorum* 28. q. 1. jubetur ut ab infidelibus servis Christianorum filii auferantur; ne eorum perfidiæ involvantur, ibi: *Judæorum filios, vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus.* Notavit Sahabedra in *chron. Goth. cap. 19.* prosequuntur Vazquez *tom. 2. in 3. p. disput. 155. cap. 4.* Simanchas *de cathol. cap. 29.* Diana p. 8. *tract. 1. resol. 12.* Narbona *de atate, anno 7. q. 10.* Quid observetur factò divortio ex alia causa, veluti levitici, exponit Valenzuela *consil. 41.*

TITULUS XXXIV.

De Voto & Voti Redemptione.

CAPUT I.

Alex. III. Exon. (a) Episcopo.

DE (b) peregrinationis quoque votis, an eleemosynis redimi possint, vel aliud pro necessitate impleri, tibi respondemus, quod ab ejus, qui præfidet, dependet arbitrio, ut consideret diligentias, & attendat qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet, an id ex infirmitate, seu affluentia divitiarum contingat; utrum peregrinatio, an recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & secundum hoc debet inde dispensare.

1. (a) **E**Xonien.] Ita etiam legitur in prima collectione. *sub hoc tit. cap. 1. & post Concilium Lateran. p. 35. cap. 3.* ubi additur, *pars capituli Meminimus*, forsitan quia refertur in presenti pars textus in *cap. meminimus, qui clerici vel vov.* De Exoniensi diocesi plura adduxi in *cap. 6. de filiis presby.*

2. (b) **Peregrinationis.]** Ad loca videlicet sacra, nec non reliquias Martyrum; omni enim tempore in Ecclesia usitata invenio fidelium peregrinationes ad loca sacra, & sanctorum reliquias, inter quas præcipua fuit Hierosolymitana, quam valde commendat D. Hieronymus *epist. 27. ad Eustachium*, ibi: *Cujus enim gentis homines ad sancta loca non conveniunt?* Et magini fecit in *epist. 19. ad Paulum*, adducto D. Pauli exemplo, qui illuc sepulchri Domini visendi causâ concessit, ut patet *ex epist. 2. ad Galatas, & cap. 30. Actuum Apostol.* Celebris etiam fuit peregrinatio ad limina Apostolorum, atque illuc ex omnibus provinciis concursum fieri, refert Nicolaus I. *epist. 2. ad Michaëlem Imperatorem*; & omni tempore celeberrima fuit peregrinatio Compostel. ad corpus D. Jacobi, de qua agitur in *cap. proposuit 4. de consecr. Eccles.* & in Gallia frequenter fiebant peregrinationes ad Ecclesiam sancti Martini Turonensis, & sancti Saturnini Tolosæ, ut constat ex Concilio Cabilon. *sub Carolo can. 44. & 45.* Plura de his peregrinationibus ad Martyrum reliquias congestit Ferrandus in *disquisit. relig. lib. 2. cap. 3. art. 6. per totum.* Et de his peregrinis accipiendus est Fridericus in *constit. relata in cap. 1. de testam. in §. compilat.* juncto ibi Cironio. Constuebant enim Christiani ad Sanctorum reliquias, velut ad oraculum, & controversiarum, & criminum detegendorum causâ, ut de templo B. Felicis narrat D. Augustinus *epist. 137. ibi: Elegi aliquid medium, ut certo placito se ambo constringerent ad locum sanctum se peregrinuros. Multis notissima est sanctitas loci, ubi B. Felicis Nolenis corpus conditum est, quo volui ut pergerent, quia inde nobis fidelius scribi potest quicquid in eorum aliquem divinitus fuerit propalatum.* Sic etiam Eusebius *lib. 6. D. Hieronymus de script. in Alex.* testantur, sanctum Alexandrum peregrinatum esse Hierosolymam ad videnda loca sancta. Alia de his peregrinationibus cumularunt Grethserus *lib. 1. de peregrinat. ex cap. 2. usque ad 12. Theophilus tom. 15. in Heterol. punct. 9. in principio.*

COMMENTARIUM.

3. **EX** hac Alexandri decisione sequens deducitur assertio: *Voto possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari; superioris intercedente auctoritate.* Probant eam textus, in *cap. 1. 20. 7. 3. cap. magna, hoc tit.* Illustrant ultra congestos in presenti à Barbofa, & Garaña Mondolius *tit. de Bolboa in cap. pervenit 3. de jurejur.* Diana *p. 2. tract. 2. resol. 7. & 8. Lessius lib. 2. de justitia, cap. 4. num. 10. Layman lib. 4. Theolog. Moral. tract. 4. cap. 8. num. 12. Escobar de utroque foro artic. 5. §. 18. num. 180. Manrique de different. utriusque fori, cap. 163. num. 21. Candidus 2. tom. disquisit. 25. artic. 1. dub. 6. cap. 8. Sanchez in select. cap. 14. num. 3. Castropalao tom. 3. dispart. 3.*

de voto, Trullench. in *Decalog. lib. 2. cap. 2. amb. 3.*
Sed hæc assertio difficilis valde redditur sequenti consideratione. Ita voti commutatio fit Trading aut deteriore: si fiat in meliorem, necessaria non est superioris auctoritas, *cap. pervenit 3. de jurejur.* si in aliud æquale commutetur, id est ejusdem virtutis, & bonitatis, commutatio fieri non potest, quia aliud pro alio invito creditore solvi non valet, *l. mutuum, §. mutui, ff. de rebus creditis, l. si se, §. ait Prator, ff. de re judic. litem liberatur, §. qui paratus, ff. quibus modis pignus, l. promissor, §. final. ff. de constit. pecun.* Ergo si in deterius, aut minus commutetur, omnino talis commutatio improbat, præcipue cum commutatio voti fit quædam novatio; per novationem autem non tollitur prima obligatio, quando secunda continet minus quam prior, *l. qui usufructum, ff. de verb. oblig. l. si pupillus, §. qui autem, ff. de novat. ubi Bartolus rectè id extendit, ut etsi interveniat nova persona, nihilominus non detur novatio, quando secunda stipulatio continet minus quam prima: celebris textus in *l. eum qui, §. penult. ff. de verb. oblig.* igitur neutro ex his casibus defendi potest præfens assertio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam qualibet voti obligatio adimpleri debet in specifica forma, *cap. licet; hoc tit. ibi: Solutio necessaria est, ut contingit in juramento, in quo si quis juraverit solvere, non adimplet juramentum debitum compensando; quia per æquipollens non rectè adimpletur promissio Deo facta: igitur votum commutatione factâ, non per æquipollens, sed in specifica forma est adimplendum.**

Quâ difficultate non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum præfens est, votum diversimodè accipi: aliquando pro voluntate sumitur, juxta illud Poëte:

Velle suum cuique est, nec voto vincitur uno.
Nonnunquam pro desiderio, unde vulgò dicimus, rem alicui pro voto evenisse, id est pro desiderio: quo modo accipitur *Psalmo 49. ibi: Immola Deo sacrificium laudis & reddet altissimo vota tua, id est desideria.* Unde preces ipsæ, quibus desiderium nostrum explicamus, vota dicuntur, quo modo verba illa canonis Missæ, *vel qui tibi offerunt vota sua*, exponit Menardus in *notis ad Sacram. D. Gregorii, fol. 14.* Inde desiderium parentum, ut filii illis succedant, votum dicitur in *l. nam & si, ff. de inoffic. testam. l. unic. C. de his qui ante apertas.* Accipitur etiam pro voce, & suffragio, in *cap. 1. de elect. in 6. in presenti autem titulo accipitur votum pro promissione Deo facta, ad differentiam promissionis hominibus factæ, quæ dicitur stipulatio, vel pollicitatio, l. 1. ff. de pollicit. at verò quæ Deo fit, votum nuncupatur, cap. 23. Deuteron. Proverb. cap. 30. l. 2. ff. de pollicit. notavit Galbanus de usufructu cap. 5. Votum ita acceptum Cicero dicit esse sponsonem, quâ Deo obligamur; Theologi autem Moralitæ votum ita diffiniunt: *Votum est spontanea, & deliberata promissio majori boni Deo facta; quam definitionem explicant Stunica, & alii de voto agentes.* Apud veteres qui vota pro re aliqua à Diis impetranda faciebant, vovere, seu vota suscipere, & nuncupare vota dicebatur. Qui verò solvebat, persolvere, & signare vota; cujusmodi cum passim extent exempla, satis erit Plinium audire *lib. 10. epist. 10.**

epist. 10. ad Trajanum: Solennia vota pro incolumitate tua, & suscepimus, & solvimus, precari Deos, ut velint semper ea solvi, semperque insignari. Ad quod & illud Juvenal. Satyr. 10. spectat:

Propter qua fas est gemma incerare Deorum.

Nam cereas tabellas literis signatas, quæ votum explicabant, Deorum imaginibus affigebant. At qui votum susceperat, nec dum voti compos perolverat, reus voti appellabatur. Virg. lib. 5. *Eneid.*

*Vobis lætus ego candentem in litore caurum
Constitui ante aras voti reus.*

Hoc est, ut Servius interpretatur, voti debitor. Quem locum quoque enarrant Macrobius lib. 3. cap. 2. *Satur.* Hæc vox (inquit) propria sacrorum est, ut reus vocetur, qui suscepto voto numinibus se obligat. Qui vero voto suscepto, affectus id erat, pro quo voverat, nondum tamen soluto voto, damnatus voti dicebatur: quod clarè Livius dicto lib. 27. demonstrat: Deos omnes, ait Deaque precabantur, ut illis sanctum iter, felixque pugna, matura ex hostibus victoria esset, damnarenturque ipsi votorum, que pro iis suscepissent. Et lib. 5. *Harud mirum id quidem esse, furere id civitatem, qua damnata voti omnium rerum potiore curam, quam religionem se eximendi habeat.* Et lib. 39. scribit, se pro ægroto vovisse, ut primum convalesceret, Bacchis eum se iniciaturum: damnatum voti Deum benignitate absolvisse, sed id exolvere velle. Virgil. *eclog.* 5.

Tibi sic vota quotannis

Agricole faciens, damnabis tu quoque votis.

Ubi Servius: Cum præstiteris, inquit, que homines te oraverunt, reddes illos obnoxios ad vota solvenda; nam sumus voti damnati, & obnoxii, antequam reddamus. Ex quibus patet, Alex. ab Alex. lib. 3. *Genial.* cap. 22. peperam damnatum voti, interpretatum, qui voti compos, vota exsolvisset; quod præcipue ex præsentis loco dignoscitur; nam Dictator voti damnatus, nondum eo soluto, dictatur se abdicavit, cui voto subsequenti anno satisfactum est. Plura congesserunt Brissionius lib. 1. *de formul.* fol. 113. Kochier in *face hist.* centur. 2. c. 34. Germonius lib. 2. *de sacrorum immunitat.* cap. 17.

Secundò sciendum est, vota Deo emittere, non solum apud Catholicos, verum apud Judæos, & Gentiles solitum esse. De Judæis constat ex legibus à Deo ipsis datis circa vota. Generalis refertur cap. 23. *Deuteron.* cap. 21. ibi: *Cum votum voveris Domino tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus.* Unde vota emissa à Judæis passim sacra pagina refert, inter quæ difficile est votum emissum à Jephthe *Judic.* cap. 11. vers. 30. quod post Theologos expositivos examinant, & illustrant Becanus in *analog.* cap. 15. fol. 330. Kochier in *face histor.* centur. 2. cap. 35. Apud Gentiles etiam magna votorum observantia fuit, ut probant latè Alex. ab Alex. lib. 2. *div. genial.* cap. 22. ubi Tiraquellus, Anastasius Germonius lib. 1. *de sacr. immunit.* cap. 17. Theophilus Raynaudus tom. 4. libro 4. sect. 3. fol. 553. Beyerlinch in *Theatr. vitæ hum.* verbo *Votum*, Demiter. ad *Rosinum* lib. 1. *antiquit.* cap. 15. Apud Romanos vota certis verbis concipiebantur; Livius lib. 1. ubi inducit Romulum templum Jovi voventem his verbis: *Hic ego tibi templum Statori Jovi, quod monumentum su posteris, tua præsentis ope servatam urbem, esse voveo.* Macrobius lib. 6. *Satur.* cap. 9. ibi: *Si D.D. Gonzales in Decretal. Tom. III. Pars II.*

ita feceris, voveo vobis templa, ludosque facturum. Latè illustrat Brissionius *de formulis*, fol. 105. & plura vota à diversis gentilibus Diis facta refert Petrus Gregorius lib. 13. *de republ.* cap. 5. & plura de votis Gentilium, & eorum diligenti observantia, congesserunt Avendaño *de metu* lib. 2. cap. 21. Salas ad *Petronium* linea 12. fol. 32. Antonius Silvius *de legibus* lib. 1. cap. 20. Stuchius *de sacrificiis*, fol. 85. Mancinus *de triplici juris collat.* cap. 53. Apud Christianos etiam jam à primis Ecclesiæ sæculis vota emissa fuisse facile constat ex antiquis Ecclesiæ legibus, quas infra in hoc tit. dabimus, licet Mordicus Petrus Martyr in *lib. de votis & celibatu*, asseruerit, inter alia, vota tantum pertinere ad Judæos, non ad Christianos, illo levi motus fundamento, quia voti sæpius mentio fit in veteri Testamento, nunquam verò in novo: quem doctè refellunt Bellarminus tom. 1. *controver.* lib. 2. *de monach.* cap. 18. Becanus in *analog.* dicto cap. 15. num. 48.

Deinde sciendum est, apud easdem gentes, apud quas vota emittere in usu fuit, magnè semper curæ fuisse, vota ipsa solvere, & adimplere. De Judæis constat ex dicto cap. 23. *Deuter.* ubi dum agitur de obligatione voti, legitur: *Si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum; si nolueris polliceri, absque peccato eris: quod autem semel egressus est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promissisti Deo tuo.* Erant tamen apud eos leges certæ de redemptione votorum, nam si laicus seipsum Deo obtulerat per votum, ut serviret in tabernaculo, aquam, & lingua pro sacrificiis portando, seu ad atrium vertendum, sartè templi tecta curando, poterat se redimere pretio à lege taxato. *Levit.* cap. 27. vers. 2. Deinde si quis animal Deo vovisset, redimere illud poterat solvendo pretium ejus à sacerdote taxatum, additâ quintâ parte pretii pro ipso sacerdote, *d. cap. 27. Levit.* vers. 11. quod idem procedebat, si quis Deo vovisset domum, vel agrum. *Levit. d. cap. 27. vers. 14. & 16.* Illustrat Becanus in *analog.* dicto cap. 15. num. 29. De Gentilibus constat, adeo diligenter vota Diis facta solvisse, ut statim post ea emissa Deo precarentur, ut rata essent. Ovidius lib. 8. *Metamorph.*

Durasque ad sidera supplex

Cressa manus tollens rata sint sua vota precatur. Latè illustrat Brissionius lib. 1. *de formulis*, pag. 112. Apud Catholicos vota esse diligenter adimplenda, constat ex variis Ecclesiæ canonibus congesta à Gratiano *sub causa* 20. *quest.* 1. à Raymundo in *præsentis*: ab Antonio Augustino in *epit. jur.* libro 9. tit. 2.

Tandem sciendum est, obligationem voti, vel in totum tolli, vel in aliud commutari. Tollitur irritatione, & dispensatione in totum, de quibus infra agemus. Mutatur per commutationem, & redemptionem, de quibus in præsentis agitur, juxta secundam partem præsentis rubricæ de voti redemptione. Commutatio fit, cum res voto promissa in aliam commutatur; redemptio verò intelligitur facta, quando peregrinatio, vel simile opus promissum certa pecuniæ quantitate luitur: & per commutationem, & redemptionem vovens non liberatur à primo voto, sed materia voti mutatur, & virtute prioris promissionis tenetur ipsi communicationem adimplere; quia subrogatum semper sapit naturam subrogati. *l. si sponsus, ff. de donat. inter, l. duobus, §. 1. ff. de jurejur. cap. Ecclesia, 3. ut lite pend.*

pend. docet *Stunica de voto q. 1. num. 5.* Hanc votorum commutationem, seu redemptionem, exceptis votis R. P. reservatis potest quilibet Episcopus facere in sua diocesi, sicut Pontifex potest in universo orbe. Ea autem vota, in quibus tantum Pontifex dispensare valet, nec Episcopus commutare, aut redimere potest, ut pluribus relatis docent *Sayrus in Clavi Regia. lib. 6. cap. 11. num. 48.* Sanchez *lib. 4. de matrim. disput. 9. num. 3.* Basilius *ead. tract. lib. 8. cap. 8.* Et in eisdem etiam casibus poterunt ratione jurisdictionis ordinatæ vota commutare, Capitulum Sede vacante, Abbates sicut quasi Episcopale habentes, Archiepiscopi in casibus, in quibus jurisdictionem ordinariam in subditos suffraganeorum exercere valent. Sanchez *dicto lib. 8. de matrim. disput. 7. & lib. 4. summa, cap. 38.* Alii etiam ex jurisdictione delegata commutare vota possunt, ut confessarii virtute Bullæ Cruciatæ, aut jubilei, de quibus plura tradunt Trullench. *in exposit. bullæ lib. 1. cap. 3.* P. Mendo *ead. tract. disput. 25. per totam, Diana p. 1. tract. 11. resol. 4. 1.* qui varia dubia circa commutationem votorum proponunt, exponuntque.

9. Quibus ita animadvertis apparet vera ratio præsentis decisionis, nam cum votum peregrinationis, de quo in præsentibus, non esset ex reservatis R. Pontifici, rectè poterat Episcopus Exoniensis illud commutare, vel redimere. Et quanvis Cajetanus *in summa, verbo Votorum dispensatio*, existimet, eam proportionem esse servandam, ut votum reale necessàriò commutetur in aliud reale, personale in personale, mixtum in mixtum, habitâ cujusque proportionem: adhuc tamen verius credo, hoc non esse simpliciter necessàrium, sed arbitrio commutantis posse fieri commutationem: quod aperte probatur *ex cap. 2. cap. magne, cap. quod super his, hoc tit. ubi docetur, utroque modo votum commutari posse: debet tamen Prælatus modum in tali commutatione prudenter servare, sive in reali, sive in personali, sive in mixto; nam in reali, si causa commutandi oritur ex paupertate, non debet fieri commutatio in onus reale, sed in personale, cum prudenti æquiparatione: personale verò semper potest commutari in eleemosynam, cuius apud Deum magna est præstantia; in voto autem mixto ratio itineris habenda est, ut in dicto cap. magne, de voto: quam prudenter æquiparationem commendavit Alex. III. in præsentibus, in illis verbis: *Ut consideret diligentiam, qualitatem persone, & causam commutationis.**

10. Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam verum est, votum commutari posse in evidenter melius bonum, idque fieri posse sine Prælati auctoritate, ut defendunt Covar. *in cap. quamvis, p. 1. §. 3. num. 4. de pactis in 6. Cordub. quest. 149.* Suarez *de relig. tom. 2. lib. 6. de voto, cap. 8. num. 4.* Balboa *in cap. 3. de jurejur. num. 50.* Quod ut facilius percipiatur sciendum est, hanc commutationem dupliciter fieri posse. Primò quando fit ex necessitate; secundo quando voluntariè fit. Primo modo contingit, quando id, quod melius est, fieri non potest votum exequendo, quasi duo illa incompatibilia sint: exempli gratiâ, si vovit quis peregrinari, & postea agnoscat pro illo tempore perfectus esse hospitali fervire; quo casu commutationem fieri

posse abique Prælati auctoritate certum est: nam ex voti materia sequitur necessàriò, quod non impediatur majus bonum: quæ doctrina etiam procedit in secundo casu, quando commutatio voluntaria est, cum sit consentanea fini voti, qui est hominem promoveri ad majus bonum, & magis Deo gratum; nam et si aliud pro alio invito creditore solvi non possit, *l. 2. ff. de rebus creditis, cum voti creditor Deus sit, moraliter creditur, ipsum majus bonum acceptare pro debito minoris voti.* Pro qua doctrina faciunt textus *in cap. per venit, de jurejur. cap. scriptura, hoc tit. cap. licet, de regul.* Si autem in æquale commutatio auctoritate superioris, valida est. Nec tunc oblat, aliud pro alio dissolvi non posse; nam de consensu creditoris, & eo volente aliud pro alio solvi valet, *l. 1. §. an cum ff. de constit. pecun. l. item liberatus, §. qui paratus ff. quibus modis pignavit.* Unde hoc casu per Prælatum, qui auctoritatem commutationi præstat, explicatur Dei consensus, qui est tantum creditor in hac obligatione: unde cum consensu creditoris fiat commutatio, aliud pro alio rectè solvi potest. Nec obstat, quod de novatione expendebamus; verum enim est, quod non inducitur novatio, quando secunda obligatio est minor primâ; quia in dubio nemo creditur suam jactare, *l. cum de indebito, ff. de probat.* Sed cum de creditoris voluntate expressè constat, nullum est inconveniens, ut procedat novatio, *l. final. Cod. de novat.* Nec tandem obstat, quod votum debeat adimpleri in specifica forma, sicut & juramentum; nam verius est, juramentum posse impleri per æquipollens, quando per illum actum æquipollentem omnino sequitur idem effectus, ut docent Hostiensis, Innocentius, & alii congesti à *Stunica de voto q. 5. num. 14.* Nec contrarium probatur *in dicto cap. ad nostram, cuius veram interpretationem adduximus in ejus commentario.*

Sed adhuc præsentis assertioni obstat textus *in cap. 1. hoc tit. in 5. compil. ibi: [Ecclæ Mediolanensis canonice nobis humiliter supplicavit, ut cum teneatur ex voto Beati Jacobi limina visitare, ac propter quandam occultam infirmitatem in corpore, qua laborat, sine vitæ periculo nequeat, sicut credit, tanti labores itineris sustinere, votum ipsum commutare in aliud dignemur. Ideoque dilecti m. q. tenus providè indagatâ veritate, votum ipsum, si necessitas videbitur id exposcere, auctoritate nostra commutes in satisfactionem aliam competentem, proviso, ut sumptus quos esset facturus in via, convertat in opera pietatis, & laborem corporis redimat jejuniis, & orationibus sollicitius insistendo.]* Ex quibus aperte constat, Mediolanensem Archiepiscopum votum peregrinationis commutasse auctoritate Pontificis, non propriâ: ergo quia Episcopus ut ordinarius non potest votum peregrinationis commutare. Cui difficultati respondendum est, in eo textu agi de voto peregrinationis ad limina D. Jacobi in Compostella, quod unum est ex votis reservatis Romano Pontifici; unde ille tantum ut ordinarius potest illud commutare, Episcopus verò, vel inferiores Prælati, tantum ex delegata potestate.

Ad redemptionem etiam voti spectat textus *in can. 2. Concil. Altrijod. quem latè exposui in can. Concil. Illiber.*

CAPUT II.

Idem (a) Norwicen. Episcop.

Venientis ad nos R. clerici narratione audivimus, quod cum in (b) puerilitate constitutus fuisset, Hierosolymam se disposuit (c) profecturum. Cuidam quoque confocio, qui nihilominus sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam ab eo recepit, quod sibi invicem (d) in via locii fideles existerent, & bonam societatem servarent. Quod itaque sollicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi super hoc nostrum auxilium aperiremus; nos autem ipsum gravi infirmitate laborare, sicut asserit, intelligentes, & quod in partibus Orientis ejus adventus parum utilitatis conferret, diligentius attendentes, praeterim cum non sit licitum clericum infra sacros ordines constitutum arma sumere, vel sanguinis effusioni vacare, ipsum à voto, quod in ætate tenera facilitate potius, quam ex (e) arbitrio discretionis promissit, absolvimus, & ad propria remittimus absolutum, ita (f) tamen, quod idem votum eleemosynis redimere debeat, & juxta consilium nostrum toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi, tam in victu, quam in vestitu, dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant, debeat providere.

NOTÆ.

(a) **N**orwicen.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & post Concil. Lateran. p. 50. cap. 15. De Norwicenſi Ecclesia egi in cap. 9. de reſcriptis.

(b) **P**uerilitate.] *Puerili ætate*, legitur in hac sexta collectione. Ut autem agnoscamus, quinam dicantur pueri, quænamque sit puerilis ætas, quando incipiat, quandoque finiatur, sciendum est, pueri appellationes varias esse, quas referunt Joannes Andreas, & alii in cap. 1. de delict. pueror. Primâ, quæ omnes servos, sive servientes, pueros appellamus: quo modo puer accipitur in l. uxorem 41. §. testamento, ff. de legat. 3. cap. cum pastoris 5. 2. quest. 7. cap. si qualibet 20. §. Abraham 22. quest. 2. apud Varronem lib. 4. de lingua Latina: & hæc acceptio in comædiis Terentii, & Plauti obvia est, & de his pueris accipit Fornerius textus in l. pueri 204. ff. de verb. sign. l. si quid relictum 117. ff. de legat. 1. l. in autem 27. ff. de R. V. l. uxorem 41. §. testamento, ff. de legat. 3. l. Mela 14. ff. de aliment. legat. Alia acceptio pueri est, cum puerum dicimus, ut contrarium puellæ; nam aliàs pueri appellatione puella continetur; ex duplici ratione adducta in l. illa 163. §. 1. ff. de V. S. Tertia denique acceptio est, cum pueri nomine ætatem puerilem demonstramus, ut in l. uxorem 41. §. testamento, ff. de legat. 3. l. 1. §. pueritiam, ff. de postul. l. in tabulis 36. ff. de statulib. cap. in veteri, 77. dist. cap. pueri 120. 1. quest. 1. cap. pueri 15. 22. 9. §. cap. 2. §. 3. de ætate & qualis. cap. vel non est, de temporib. ordin. cap. super 35. de prob. cap. tunc 25. de sponsalibus. cap. 1. de delict. pueror. Illustrat Fornerius ubi supra. Quænam tamen ætas puerilis dicatur, dubium est, & quidem aliquando statim ac quis natus est, puer vocatur, l. cum non solùm 8. §. ubi autem puerilis, C. de bonis que lib. unde puerpera dicitur, quæ adhuc in cunabulis est, cap. 1. 30. quest. 2. Sed hi proprius infantes dicuntur, quia adhuc fandi potestatem non habent, quales sunt qui lactant, seu illis paulò majores, l. 3. §. admitti, l. 1. §. sufficit, ff. de administr. tut. & horum ætas in septimum usque

annum excurrit, d. l. 1. §. sufficit, l. in sponsal. l. si infanti 18. C. de iure delib. cap. unic in princ. de despons. impub. lib. 6. Isidorus lib. 11. orig. cap. 2. docent plures congesti à Barboſa in proœmio lib. 6. Decret. verbo Praefectus. Illi verò puerilitati proximi sunt, qui cum fieri incipiant, nullum tamen animi intellectum habent, nec quid agant, intelligunt, l. servum. 6. ff. rem pupilli, §. pupillus, Instit. de inutil. quales sunt, qui septimum annum exceſſerunt, octavumque attingunt: unde pueritia seu puerilis ætas incipit à septimo anno, & durat usque ad pubertatem, videlicet in masculis usque ad 14. annum, in fœminis verò usque ad 12. l. argumento 25. §. muliebri, ff. de auro & argent. docent Alciatus in dict. l. pueri. Quintil. Mandol. de ætate minor. cap. 4. num. 1. Franc. Hothomanus de verb. jur. verbo Etatis gradus. Pater Azor 2. p. instit. lib. 6. quest. 6. Menochius de arbit. lib. 2. casu 57. num. 1. §. 10. Farinac. plures referens tom. 3. praxi crimin. quest. 92. num. 6. Fr. Ant. de Souza in aphorism. Inquis. lib. 3. cap. 32. num. 11. Rodericus Acunnam cap. veteri 7. num. 23. 77. dist. August. Barboſa in collect. ad proœm. lib. 6. num. 26. & novissimè Paul. Zacchias qq. medicolegal. lib. 1. num. 7. titul. 1. quest. 4. Scio enim etiam hæc de re ancipites scriptorum calamos extitisse, ex quo aliquibus placuit Servii Tullii præscriptum infætantibus, cujus meminit Gellius lib. 10. nocturnum, cap. 28. pueritiam anno 17. terminari, inter quos præcipuum locum obtinent Bertachin. littera P. verbo Pueri, vers. 1. & vers. Pueritia durat, Hieronym. Cagol in l. quadam puella, num. 2. de iurisdic. omnium iudicum. Franc. Poletus hist. fori Rom. lib. 2. cap. 6. in fine, ubi inquit, quod pueritia pares annos numero habet annis prætextæ, qui exporriguntur ad decimumseptimum ex præscripto Servii Tullii, Oswaldus lib. 18. Donel. cap. 3. litt. P. Cardosius in praxi, verbo Etas, num. 1. Calvinus in lexico jur. verbo Etatum gradus, Afinius de execut. cap. 526. num. 16. qui quidem omnes in prædictam sententiam adducuntur Ulpiani velut manifesto testimonio, in l. 1. §. pueritiam, ff. de postul. ubi pueritiam diffiniens ad decimumseptimum annum durare,

scribit: quod etiam Marcello placuisse videtur in *l. Publius 36. §. 1. de condit. & demonstr.* Verum contraria Doctorum opinio communis est, videlicet, pueritiam ultra 14. in masculis, & 12. in feminis non progredi, ut probant Alciatus in *dict. l. pueri*, Narbona *de atate anno 8. quest. 1. Lara de vita hominis, cap. 30.* Paulus Zacchias *lib. 1. qq. medicolegal. tit. 1. quest. 4.* & probatur ea sententia ex *l. 5. ff. de administr. tut. l. penult. §. 1. ff. de rebus eorum, l. in tabulis 36. ff. de statu. lib. 1. 3. §. si duo, ff. de Carbon. edict.* ubi puer pro impubere apponitur. Unde colligitur, pubertatem ingreffos, puerorum nomine minimè comprehendi, maxime cum pueri ab impubertate dicantur, *cap. eos quos, de consecr. dist. 4.* pueri tandem dicuntur, qui in septimo anno sunt, *l. uxorem 41. §. 4. ff. de legat. 3.* & etiam puella, *cap. litteras 4. cap. duo pueri 12. de despons. impub.* aliquando in nono, vel decimo, *cap. ex litteris, eod. tit. cap. 2. de atate & qualis, cap. 1. de delict. pueror. in decimo tertio anno, cap. vel non est 14. de tempor. ordin. & denique ante annos 14. c. pueri 15. 22. 9. §. cap. 3. de atate & qualis.* & similiter puella dicitur, quæ 11. vel 12. annorum est, *c. 2. 20. quest. 1. cap. continebatur 6. cap. ex litteris 11. de despons. impub.* unde puerilis ætas in presenti accipitur pro atate proxima pubertati.

2. (c) *Profecurum.*] Non peregrinationis gratiâ, sed ut militiæ nomen daret pro recuperanda terra sancta, ut facile probatur si conferantur hæc verba cum illis ultimis: *Presertim, cum non sit licitum clericum infra sacros ordines constitutum arma sumere.* Quæ expressè supponunt votum à puero in presenti emissum fuisse assumendi crucem in bello Terræ Sanctæ tunc ingruente.

3. (d) *In via socii.*] Quæ obligatio cum in consequentiam voti emissi contracta esset, solutâ principali obligatione, & ad hæc accessoria cessavit, ut jam probavit Garaña in presenti.

(e) *Ex arbitrio discretionis.*] Cum desideretur plena deliberatio ad votum emittendum, ea videlicet, quæ sufficeret ad peccatum mortale, ut communiter docent Theologi Scholastici in *4. dist. 28.* & Expositores D. Thomæ 2. 2. quest. 88 P. Suarez *tom. 2. de relig. lib. 1. de essentia voti, cap. 9.* Moralitè communiter de voto agentes.

4. (f) *Ita tamen quod idem votum.*] Nam cum postea perseverasset in eodem proposito, licet à principio votum dubium esset propter defectum discretionis, tamen ex perseverantia & ratihabitione validum, & obligatorium reddebatur: unde

Pontifex, ut in eo dispensaret, redemptionem iniunxit, juxta suprâ tradita in *cap. 1.*

COMMENTARIUM.

PRO hujus textus expositione examinanda est illa fatis vexata quæstio, quænam videlicet ætas desideretur, ut quis quolibet voto simplici, etiam religionis obligetur? In qua quæstione sunt qui existimant, pubertatem desiderari, ita ut ante eam ataram propter judicii defectum votum validè emitti non possit: ita tenuerunt Sylvester verbo *Religio 2. §. 15.* Angelus eodem verbo §. 6. Gregorius Lopez in *l. 3. verbo De ead. tit. 6. part. 1.* alij relati à Comitolo. *lib. 2. respons. moralium, quest. 7.* quibus faciunt textus in *cap. 1. 20. quest. 1.* ubi eadem ætas ad vovendam virginitatem desideratur, quæ ad contrahendum matrimonium requiritur: & textus in *l. 2. vers. Voto, ff. de pollicit.* ubi cavetur, voto solum puberes patrefamilias obligati. Sed contrariam sententiam, immo septennium completum regulariter sufficere, ut tam vir, quam femina, quocunque voto, etiam religionis obligari possint, tenuerunt plures, quos referunt, & sequuntur Suarez *tom. 2. de relig. lib. 3. cap. 2. num. 5.* Stunica *de voto quest. 3. num. 86.* Narbona *de atate, anno 7. quest. 17. per totam.* Quæ sententia retinenda est, & facile probatur ex presenti textu, junctis proximè notatis; ex eoque, nam in ea atate potest quis se obligare per peccatum, & homini per sponsalia, *cap. litteras, cum sequent. de despons. impub.* ergo similiter sufficit ea ætas, ut quis se obiget Deo per votum; præcipue cum ea deliberatio desideretur ad votum, quæ sufficit ad peccandum lethaliter. Nec contrarium probat textus in *dict. cap. 1. 20. quest. 1.* quia in eo agitur de voto solenni professionis religionis, quod non nisi post pubertatem fieri potest, ut probavi in *cap. quia in insulis, de regul.* Nec etiam obstat textus in *dict. l. 2. ff. de pollicit.* nam ut rectè docuerunt Connantis *lib. 8. comment. cap. 8. ad finem.* Narbona *dict. quest. 17. numero 15.* Consultus ibi agit de voto reali, quo aliqua pars bonorum Deo promittebatur. Unde ea ætas ac status desiderantur, in quibus possit paterfamilias pubes id est post 25. annum, ut dicitur in *l. cum filia 50. Ego quidem, de legat. 3.* efficaciter obligari, & bona sua alienare: at verò in presenti agitur de votis personalibus, ex quibus nulla patrimonii diminutio sequitur.

CAPUT III.

Idem Magistro M. Abbati de (a) Vadforden.

LIteraturam tuam, & prudentiam jam dudum referente fama cognovimus, & salutis tuæ tanto attentius consulere debemus, & volumus, quanto personam tuam consideratione tuæ honestæ conversationis, & ritè ferventioris charitatis brachiis amplectimur. Relatum est autem auribus nostris ex parte tua, quod cum ex quadam minutione brachii tui fuisses pavore mortis (b) perterritus, hæc verba tecum protulisti: Non diu hic morabor, proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus: sed propter frequentes infirmitates in superficie corporis, quæ plurimum vitæ religiosæ distractionem impediunt; & quia indigentibus & transeuntibus

tibus hospitalitatem exhibes, & plura salutaria impendis; quod concepisti olim in animo, opere nondum implevisti, ac per hoc dubitas, ne pro facta fide voti in districto debeas examine conveniri. Licet autem prudentiam tuam latere non credamus, quid canones in huiusmodi statuunt; tibi tamen consulenti respondemus breviter quod sentimus, presentium significatione mandantes, quod si plus non est progressum in voto; quam prædiximus, transgressor judicari non poteris, etsi non impleas quod dixisti. Monemus autem prudentiam tuam attentius, hortamur, quantum id facias, quod tuæ salutis amplius cognoveris provenire, & conditionis tuæ memor existens, memoriter teneas, quod (c) Loth dum montis timeret ascensum, Segor civitatem parvulam petiit, & accepit.

NOTÆ.

(a) **V** *Adforden.*] Ita legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* in sexta autem legitur, *Madforden.* sed non facile constare potest, utra litera verior sit, cum nec de provincia ubi Magister hic degebat, constare possit.

(b) *Mortis perterritus.*] De metu hoc incusso ab infirmitate, & ejus effectibus egi in *cap. sicut de regul.*

(c) *Quod Loth.* Ut refertur *Genes. cap. 19.* his verbis: *Quæso, Domine mi, quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar. Est civitas hac juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: nunquid non modica est, & vivet anima mea? Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es. Festina, & salvare ibi: quia non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.* Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor: quod factum adeundi Segor, & recedendi à monte, ubi jussérant Angeli Loth ascendere, prætextu infirmitatis ita exponit Cornelius à Lapide, ibi: [Fuit hæc non prompta, sed lenta, & morosa obedientia Loth, ac ex parte culpanda, quod nimis se infirmitati innixus, Angelo comiti, & divinæ providentiæ sit diffusus.] Unde cum Magister, de quo in presenti textu, infirmitatis corporalis prætextu, ut Loth, excusaretur adimplere propositum ingrediendi religionem, doctè Alexander III. monet ipsum ne diffidat ob infirmitatem corporis, & montem, hoc est monasterium, adire non recuset, nec inde prompte vocationi divinæ non pareat, & respondet.

COMMENTARIUM.

Aliqui existimant, solum propositum voluntatis sufficere ad votum emitendum, quos refert Azor *tom. 1. inst. lib. 12. cap. 12. quest. 5.* quæ sententia probari potest nonnullis testimoniis SS. Patrum, & Conciliorum, in quibus verbo propositi votum significatur, ut in Concil. Tolet. 4. *can. 55.* apud Leonem Papam I. *epist. 92. cap. 12.* Innocentium II. in Synodo Rom. *cap. 7.* & refertur à Gratiano 27. *q. 1. in cap. ut lex, & in cap. consulti, de regul.* etiam votum appellatur propositum. Quod probari etiam potest ex *cap. pervenit 2. de jurejur.* ibi: *Propositum, aut promissum.* Et votum aliquando accipitur pro sola voluntate mutandi vitam, ut constat ex *cap. beneficium, cap. statumus, de regul. libro 6.* Contraria tamen sententia, videlicet solum propositum voluntatis non sufficere ad votum, verior,

& communior est: illam docet D. Thomas 2. 2. *quest. 88. artic. 1.* & in 4. *dist. 38. quest. 1.* atque ibidem communiter Theologi, Abbas in presenti, Sylvester in *summa, verbo Votum 1. q. 2.* Archid. in *c. qui bona 17. q. 1.* & probari potest ex *ead. c. qui bona, & ex præsentis textu, ubi cum consuleretur Pontifex, an quidam maneret obligatus voto, qui verba hæc protulerat, non diu hic morabor, proponens animo se aliquando suscepturum habitum Religionis, respondit Pontifex, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poterit, si non impleat, quod dixit. Supponit ergo Pontifex, solum propositum vitæ religiose votum non inducere, aliàs transgressor judicari deberet, si non impleat quod dixit; quia faceret contra votum. Ratione deinde probatur eadem sententia, quia votum est promissio, ut dixi supra in *cap. 1.* Optime autem stat, aliquem habere propositum, & voluntatem etiam firmam aliquid faciendi, absque eo, quod promittat, & se obliget ad id faciendum; quia hæc duo diversa sunt, nimirum proponere aliquid facere, & velle se obligare, vel promittere. Ergo votum non consistit in solo proposito, & voluntate aliquid faciendi, quantumvis efficaci, cum hæc possit stare absque promissione. Secundo hoc ipsum probatur; quia votum inducit obligationem erga alterum faciendi, quod vovimus: sed qui habet solum propositum, quantumvis firmum, aliquid faciendi, non habet obligationem nisi accedat promissio. Qua ratione constat experientia ipsa inter homines, non eo ipso, quod aliquis proponit facere aliquid, quod cedat in alterius utilitatem, vel obsequium, manere obligatum, quia potuit velle facere, & nolle se obligare: ergo propositum solum non est votum, cum votum dicat obligationem. Et si quæras, in quo differat votum, & propositum aliquid faciendi, quod est materia voti? Respondeo, differre primo, quia propositum semper est voluntas faciendi aliquid in futurum; votum autem licet regulariter supponat voluntatem faciendi, quod promittitur; potest tamen essentialiter consistere absque ista voluntate, cum solo animo promittendi, & se obligandi. Secundo differunt votum, & propositum, quia verba, quibus concipitur votum, obligationem significant faciendi id, quod vovetur: at verò verba, per quæ significamus propositum, nullam involvunt obligationem faciendi id, quod proponimus, nec explicitè, nec implicitè, licet ut pandamus propositum nostrum, utamur his locutionibus, Faciam hoc, vel illud: Accipiam habitum hujus, vel illius religionis. Quare ex tali proposito non inducitur voti obligatio, quia ut hæc*

hæc nascatur, debet dari deliberata promissio, ut contingit in obligationibus hominibus faciendis; nam propositum simplex per se absque promissione non patit obligationem. Illud tamen magnum di-crimen versatur inter promissionem hominibus faciendam, & votum emittendum, quod promissio hominibus verbis externis fieri debet, & acceptari ab illo, cui promittitur: votum verò actu interno mentis emittitur, quia ut legitur libro 1. Regum, cap. 16. Homines vident ea, quæ apparent; Deus autem intuetur cor. Unde rectè Alexand. in præsentî decidit, eum qui proposuit religionem ingredi, non censi voti transgressorem propositum non adimplendo; sed quia votum plerumque à proposito incipit, propositum ipsum pro voto ponitur in juris locis supra pro prima sententia adductis in c. si quis virorum, 70. distinct. apud D. Augustinum epist. 70. ibi: Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus. Quem ita accipit Pennotus lib. 1. hist. canonic. regul. c. 11. num. 5.

4. Sed esto, in præsentî casu propositum non adimplens non sit voti transgressor, dubitari potest, an peccatum unum admittat? Et propositum non adimplentem peccare, docuit Glossa in cap. qui bona 17. quest. 1. & ejus sententia probari potest ex illis verbis ipsius textus: Qui bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licet in prioribus bonis perseverent, in conspectu tamen Dei ceciderunt. Igitur si non adimplens propositum, apud Deum cecidit peccatum admittit; siquidem cadere in conspectu Dei, nihil aliud significat, nisi casum in culpam. Secundo probatur, quia qui proposuit aliquid facere bonum, & postea decessit à proposito, saltem est inconstans: ergo peccat in constantiam, & per consequens committit aliquid peccatum. Tertio tandem probatur, quia propositum, ut proximè dixi, explicatur his verbis: Faciam hoc, vel illud. Ergo ille, qui non mandat executioni propositum, mentitur, & consequenter contra veritatem peccat. Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 40. dubit. 2. existimat, propositum inducere aliquam obligationem, saltem peccati venialis, ratione inconstantiam in re gravi, & hoc modo accipit Glossam in dict. cap. qui bona. Si verior est contraria sententia, videlicet non adimplere propositum, quatenus propositum tantum est, non esse peccatum veniale, quam tenuerunt Aragon 2. 2. quest. 88. in comment. ad artic. 1. prope finem, Sorus libro 7. de iustitia, quest. 1. articul. 1. Azor tom. 1. inf. libro 11. c. 12. Suarez tom. 2. de relig. libro 1. de essentia voti, c. 2. quæ sententia probatur unica, sed validissima ratione; nam qui solus proponit, non habet voluntatem se obligandi: nec nudum propositum, ut proximè dixi, aliquam inducit obligationem: ergo facere contra

propositum, vel illud adimplere, non est peccatum, nec veniale. Consequentia patet, quia ubi nulla est obligatio, nullum potest esse peccatum, nec veniale: quare hæc sententia procedit, si id, quod proponimus facere, aliis non sit sub præcepto; quia si sub præcepto est, tenemur propositum adimplere, non quidem ratione propositi, sed ratione præcepti. Nec hæc sententia retentâ obstant contraria fundamenta. Non textus in d. c. qui bona. Nam respondetur D. Gregorium ibi solum docuisse, eum qui non adimplet propositum rei melioris, cecidisse coram Deo à majori perfectione, quam poterat assequi adimplendo propositum; non tamen peccatum committere, quod verba ipsa significant; non enim dixit Gregorius absolute, cecidisse in conspectu Dei; sed cecidisse à deliberatione. Ad secundum respondetur, constantiam, seu perseverantiam in voto non esse distinctam virtutem ab aliis, sed conditionem generalem, quæ reperitur in actibus omnium virtutum: unde tantum obligat juxta obligationem uniuscujusque virtutis, & debitum voluntatis ut rectè notavit Cajetanus in summa; verbo Inconstantia. Quare sicut aliquis non tenetur ratione intemperantiæ v. g. semper jejunare, quando non est præceptum, vel obligatio jejunandi; nec ratione religionis semper facere, quod cedit in Deicultum; ita nec tenetur perseverare in proposito faciendi aliquid bonum, ad quod non tenentur, nec ratione præcepti, si ve voti emissi, nec ratione virtutis; & consequenter non perseverare in proposito, quando nulla est obligatio, nullum erit peccatum. Ad tertium respondetur, verum esse, propositum explicari his locutionibus, Faciam hoc, vel illud: negandum tamen esse, mentiri illum, qui facit contra propositum; quia mentiri, ut docet D. Augustinus libro de mendacio, cap. 3. est contra mentem ire; ille autem qui habet propositum aliquid faciendi, non facit contra mentem dicendo, Faciam hoc; ac proinde non mentitur, quia prædictâ locutione solum significat, se facturum talem rem, quantum est ex vi præsentis propositi, ut docet D. Thomas 2. 2. quest. 89. artic. 1. per illam enim simplicem assertionem non obligatur ad non mutandum propositum, nisi accedat promissio, votum, vel juramentum, ut docet D. Thomas loco citato: quare homines prudentes dicere solent, Faciam hoc gratiâ mihi, sed fidem non obligo: quo denotant, se habere propositum, & animum talem rem faciendi, quamvis nolint obligari ad non mutandum propositum. Unde si postea non faciant, non sunt mentiti, propter dictam rationem. Unde in præsentî casu Magister non solum voti transgressor dici nequibat, verum nec peccavit propositum tantum non servando.

CAPUT IV.

Alexand. III. Universis Abbatibus (a) Cisterciens. Ordinis per Angliam constitutis.

Scripturæ sacræ testimonio declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutet, cum pro salute animæ suæ aliquid utilius meditatur. Inde est, quod vestris iustis

justis postulationibus inclinati, vobis indulsumus, quatenus si quis sepulchrum Dominicum, vel alia limina Sanctorum visitare proposuerit, & infirmitate, vel alia rationabili causâ occurrente, apud vos religionis habitum assumere, atque Deo servire voluerit, liberè eos recipere valeatis nec rei voti facti habeantur aliquatenus, qui temporale obsequium in perpetuum noscuntur religionis observantiam commutare.

NOTÆ.

1. (a) **C**isterciensium. Ita legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 2. ex qua inscriptionem, & litteram transcribo, & ni fallor ideo Raymundus omisit ea verba: *Abbaribus Cisterci. Ordinis per Angliam*, ne specialiter constitutio hæc referretur ad eos, qui Cisterciensium Ordinem profiterentur, non ad alios: nam cum per compilationem in hoc volumine generalis ecclesiastica lex judicaretur, insequens putavit eam dirigi specialiter Prælati Cisterci. Angliæ. Ex eadem etiam causâ, ut existimo, omisit verbum, *indulgemus*, ne crederetur in præsentî referri specialem indulgentiam, ut jam notavit Pater Suarez tom. 3. de relig. lib. 6. cap. 14. num. 6. Etiam omisit verba: *Sepulchrum Dominicum*, &c. ut tolleretur ambiguitas, an Alex. III. tantum ageret de votis incompatilibus cum statu religioso ipso; an verò generaliter de omnibus esset exaudiendus, ut infra dicemus.

COMMENTARIUM.

2. **E**X præsentî textu sequens deducitur assertio: *Omne votum commutabile est propria auctoritate in votum solenne religionis.* Quæ conclusio probari potest ex cap. *pervenit*, el. 2. de jurejur. cap. *admonere*, juncta Glosâ verbo *Monasteriis*, 33. quest. 7. cap. *de sponsarum*, cap. *Agarbofa*, capite scripte 27. quest. 2. l. final. in fine princip. C. de Episcop. & cleric. authent. de nuptiis, §. *distribuntur*, in cap. final. 19. quest. 3. D. Thomas 2. 2. quest. 88. artic. 12. Illustrant ultra congestos à Barboza in præsentî, & lib. 1. juris Eccles. cap. 42. num. 1. Tamburinus de jure Abbat. disput. 6. tom. 3. quest. 27. num. 9. Castropalao tract. 16. disputat. 2. punct. 8. Layman lib. 4. summa, tract. 5. cap. 10. Diana p. 3. tract. 6. resol. 65. Garcia tom. 1. polit. tract. 3. difficult. 3. dub. 2. Bruno Challaing. tract. 4. cap. 6. propos. 1. Petrus Gregor. lib. 3. partit. tit. 2. cap. 7.
3. **S**ed hæc assertio, omisiss adductis supra in cap. 1. difficilis redditur sequenti consideratione; nam votum simplex, & solenne æqualiter apud Deum obligant voventem, si postea velit religionem ingredi, primam promissionem prius tenetur implere, cap. *commissum*, de sponsal. ergo etiam votum antea factum debet prius adimpleri. Augetur secundò, nam status Episcopalis perfectior est, quàm religiosus, cap. *nisi cum pridem*, §. *nec putes*, de renunc. cap. *si religiosus*, de elect. lib. 6. sed ille, qui promisit religionem ingredi, si eligatur Episcopus, prius debet religionem ingredi, quàm consecratur in Episcopum, c. *per tuas*, hoc tit. igitur quia per statum perfectiorem non

liberatur quis à votis jam emissis. Facit etiam textus in c. *qui post* §. *de regul. lib. 6.* ubi qui emisit votum ingrediendi certam religionem, si in alia professionem emittat, pœnitentiæ subjicitur; & tamen eo casu votum simplex ingrediendi religionem commutavit in perfectius, videlicet votum solenne; nihilominus punitur: igitur qui non licet omne votum in solenne religionis commutare. Deinde contra rationem ab Alexandro adductam ita insurgo: Servitus constituit temporale obsequium, cum servi per manumissionem, & alios plures modos liberi efficiantur. l. 1. ff. *qui sine manumissione*, l. 1. ff. *de manumiss.* sed temporale hoc obsequium in perpetuum religionis, propria auctoritate commutari non potest, cap. *generalis*, cap. *si servus*, 54. dist. ergo non omne votum, seu obsequium temporale est commutabile in perpetuum. Nefaci facies si dicas, in hoc casu versari tertii præjudicium, & ita sine ejus voluntate commutationem hanc obsequii temporalis in perpetuum fieri non posse; nam etiam in votis expeditionis Terræ sanctæ, aut dandi certam elemosynam quotidie, versatur tertii interesse: igitur nec per ingressum religionis commutari propria auctoritate possunt.

4. Quæ dubitandi ratio non obstante vera est præsens constitutio, cujus ratio assignatur ab ipso Alexandro III. in illis verbis: *Nec rei voti fracti dubitandi ratio.* Cum enim votum solenne religionis sit adeo perfectum, ut omne aliud resolvat, cap. *voluit*, 33. q. 5. Glossa in cap. *monachum* 20. quest. 4. adeo, ut in jure civili matrimonium consummatum per ingressum religionis dissolvatur, authent. *de nuptiis*, c. *cellar.* 4. §. *distribuntur*; votum enim professionis religionis acceptabilibus est Deo cæteris votis, quia status religionis perfectior est aliis, Trident. sess. 24. de reform. cap. 6. & 10. dirigaturque ad charitatem, quæ est prima virtus, cap. *charitas* 12. de penit. dist. 2. D. Thomas 2. 2. quest. 184. artic. 1. quest. 2. inde sicut lumen stellarum à lumine solis, quod est majus, absorbetur, sic alia vota per votum solenne professionis cessant: & quia nemo debet impediri ad strictiorem, & perfectiorem statum transire, cap. *licet*, ubi probavi, de regul. ideo rectè docetur in præsentî, omne votum esse commutabile in votum religionis, & omnia vota antea emissâ cessare per solennem professionem. Nec interest, quod votum sit compatibile cum ipso statu religioso, vel non, ut votum jejunandi certis diebus, aut recitandi officium divinum. Ratio est, quia illa vota, & similia sunt de operibus particularibus; professio verò religionis est de tota vita hominis; & ideo in illa cætera includuntur, tanquam particularia in universali; & quia sufficit proficenti religionem illius onus sustinere, disciplinamque, & vitæ institutum servare. Faciunt Anselmus libro 3. epist. 33. *Andrvi, frater mi, quia antequam monachus fieres, in egritudine vovisti te iururum ad sanctum Egidium. & idcirco modo invidus. & nimis sollicitus*

feliciter es de voto illo solvendo. Et paulo post: *Certus enim esse debes, quia cum te ipsum Deo votum vovisti, solvisti omnia vota minorata.* Idem *epist. 154.* Undelicet in presenti textu ageretur de voto peregrinationis, quod est incomparabile cum statu religioso, ut generalis respectu cujusque voti maneret constitutio, Raymundus omisit ea verba: *Proposuerit visitare;* & tantum Pontificis constitutionem compilavit. Quo modo tamen hæc commutatio fiat, an ex natura rei, vel gratiâ juris Pontificii, doctè exponit P. Suarez *dict. cap. 14. per votum,* & post eum Garcia *dict. dub. 2. per vot.*

5. *Dissolvi-
sur dubi-
tandi ra-
tio.* Nec obstat dubitandi ratio suprâ adducta, quia licet votum simplex solenni æquiparetur, ut quemadmodum culpæ mortalis reus est, qui frangit votum solenne, ita & qui violat votum simplex; discrimen tamen versatur inter simplex, & solenne votum, quia solenne votum cum sit perfectionis, non est commutabile in aliud nisi strictioris ordinis, *cap. licet, de regul. votum* verò simplex cum sit imperfectius, commutabile est in votum solenne religionis. Nec obstat textus in *dict. cap. commissum*, cujus interpretationem dedi in *cap. 2. de convers. conjug.* & latius dabimus in ejus commentario. Nec obstat textus in *dict. cap. qui post, de regul.* nam dicendum est, per solenne votum

professionis factæ in religione commutari votum simplex strictioris religionis, ex presenti textu, poenitentia tamen illi injungitur, quia levitas animi, remissio aliqua, & tepiditas spiritus aderant, quibus retrahebatur ab ingressu strictioris religionis; unde licet in ejus textus specie licet permaneat in religione laxiori; tamen poenitentia illi injungitur, quia in strictiori religione votum emissum adimplevit. Nec obstat ultimum augmentum ipsius dubitandi rationis, cui respondendum est dicendo, in omni actu duo principaliter desiderari, scilicet voluntatem & potentiam, *l. non omnes ff. si certum petatur, l. cum te, C. de donation. ante nupt.* unde licet in servo voluntas sit ingrediendi religionem, deficit tamen potentia, quia obstructus est Domino, cui personale obsequium præstare cogitur: quare ejus vota sunt nulla ex defectu potestatis, & irritantur à Domino; quare obsequium illud, est temporale, commutari non potest propria auctoritate in perpetuum religionis, ut docuit D. Thomas 2. 2. *quest. 88. artic. 8.* & ex eo Sotus *lib. 7. de justitia, quest. 7. artic. 1.* Similiter etiam votum sit reale in favorem tertii emissum, à quo ejus obligatio sit acceptata, non commutatur per ingressum religionis, immò adhuc post professionem adimplendum est.

CAPUT V.

Innocentius III. (a) Strigonien. Archiepiscopo.

Non est dicendus voti transgressor, qui quod vovit, de auctoritate Sedis Apostolicæ, justâ tamen ex causâ distulerit adimplere. Sancti significavit nobis charissimus in Christo filius noster Henricus (b) Hungariæ Rex Illustris, quod cum in regni (c) perturbatione consilium, & auxilium tuum sibi fenserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogares, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato. Cum nobis igitur imminet de honore ipsius Regis, & statu Regni Hungariæ sollicitè cogitare, fraternitati tuæ per Apost. scripta mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quam Regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinae, faciente Domino, restitutum, vel super hoc receperis ab Ap. Sed. mandatum. Datum Later.

NOTÆ.

1. (a) *Strigon.*] Ita etiam legitur tertia in collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in epistolis Innoc. Colonia editis, *fol. 3.* ex quo registro ita restituo litteram, & inscriptionem hujus textus. De Strigonienli diocesi egi in *capite final. de postul. Prælat.*

2. (b) *Hungaria.*] Hungaria, quæ nomen ab Hunnis, seu Ungaris populis ex Scythia profectis, qui eam incoluerunt, habere videtur, Pannoniam, & ultra Danubium Jarigum, & Dacorum regionem ferè omnem occupat, à Dravo fluvio ad Meridiem sumit initium; à Septentrione à Sarmatis, quos Colonos dicimus; ab Occasu Austriam habet, superioris quondam Pannoniæ caput: ab Oriente Myriam, quam Retianam nunc appellant. Danubius maximus fluvijs per medium interinsluit, atque inter partes, nempe ulteriorem, & citeriorem scindit: Citerioris Hungariæ caput est Buda, regni sedes, ut post Ptolomeum, & Hortelium referunt Bonfidijs, & alii scriptores, & descriptores illius regni.

(c) *Perturbatione.*] Mortuo enim Vela tertio Hungariæ Rege, Henricus, alias Hemicus ejus filius natus major in regno legitime successit; Andreas verò frater minor, de quo in presenti textu, & sequenti agitur, conspiratione Magnatum, fratrem ejicere, & spoliare conabatur: ventum fuit ad arma, & acies utrimque prodierunt, de qua conspiratione Innocentius Abbas S. Martini ita scribit *lib. 1. epist. in edit. Colonia, fol. 3.* [Ex litteris, quas charissimus in Christo filius noster Henricus Hungariæ Rex Illustris ad Sedem Apostolicam destinavit, nobis innotuit, quod contra Serenitatem Regiam cum nobili viro A. Duce, satre ipsius temerè conspirati, cui etiam adhuc diceris inharere. Cum igitur felicitis memoriæ Cælestinus Papa prædecessor noster sub pœna excommunicationis universis in Hungaria constitutis curaverit inhihere, ne dicto Duci contra salutem Regiam consilium darent ali-quod, vel juvamen: Nos tibi, quem publica fama contra ipsius prædecessoris nostri prohibitionem (sicut dicitur) venisse demonstrat, salutationis alloquium denegantes, ad nostram duximus presentem.

præsentiam evocandum, per Ap. tibi scripta mandantes, quatenus usque ad festum Exaltationis sanctæ Crucis proximè venturum, nostro te conspectui repræsentes, ad objecta sufficienter, & rationabiliter responsum. Unde his temporibus valde turbata fuerat ipsa Hungaria, ut referunt Aneas Silvius in *epit. decad. lib. 6.* Bonfidius, & alii, quos in sequenti textu laudabimus. Et cum Henricus ope, & auxilio Strigoniensis Episcopi sedare discordiam intenderet, ipse Episcopus consuluit Innocent. III. utrum votum, quod fecerat Hierosolymam adeundi, possit differre interim, dum paci, & quieti regni Hungariæ intendebat. Cui respondet Innocentius in præsentibus textu, ipsum non ideo transgressorem voti esse, eo quod ut sederentur discordiæ civiles, non poterat discedere ab Hungaria, & proficisci in Hierosolymam, ut in alio simili casu ipse Innocentius scribit *lib. 2. regest. 14. epist. 133.* in hæc verba: [Dilectus filius nobilis vir Walterus, Dominus de Avesnis, transmissa nobis petitione monstravit, quod cum affixo suis humeris signo crucis ad subsidium Terræ sanctæ venerit proficisci, & se ad iter peregrinationis accinxerit ad exequendum, B. Subdiaconus frater suus, Cantor quondam Ecclesiæ Laudunum, qui devastaverat, Dei timore postposito, & abjecto habitu clericali, hostiliter terram suam incendio multiplici, & rapinis, accinctus balteo militari ab ipso W. monitus assecurare voluit usque ad ejus reditum dictam terram. Sed ab eo recedens animo indignandi, eidem fratri, & ejus terræ gra-

viter adversatur. Unde cum ex discessu suo irreparabile damnum per ipsum B. sibi, ac ejus terræ timeat proventurum, nobis humiliter supplicavit, ut propter necessitatem hujusmodi, ad exequendum votum emissum, sibi, & familie suæ concedere dignemur inducias competentes. Unde nos venerabilibus fratribus nostris Suesionen. & Melden. Episcopis, & dilecto suo Abbati Longi Pontis Suesionen. Dioc. nostris dedimus litteris in mandatis, ut auctoritate nostra dilationem exequendi votum peregrinationis prædictæ, quamdiu eis constiterit durare hujusmodi, absque dolo, & fraude, necessitatis articulum, concedant eisdem, ipsum, & familiam suam non permittentes supra hoc ab aliquo molestari. Ita quod eo cessante, ad nostrum consilium & mandatum reddat Domino, quod promisit, in terræ sanctæ subsidium prope-rando. Et interim ad subventionem ipsius juxta possibilitatem suam, quemadmodum cum fratre Aimaro Thesaurario domus Militiæ Templi Parisi cui supra hoc scribimus, poterit convenire, compertens mittat subsidium: cum sicut pro certo didicimus, eo plus solito indigeat ipsa terra. Ne igitur occasione cautionis, quam recepistis ab ipso, cum relaxastis excommunicationis sententiam, quam pro eo, quod votum non exequebatur emissum, tulistis in eum, mandatum nostrum valeat impediri: præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus permittatis, ut juxta præscriptam formam in ipso negotio procedatur. Datum Later. III.

Idus Decemb. Pont. N. anno

XIV.]

CAPUT VI.

Nobili viro A. (a) Duci, de prosecutione voti Regis Hungariæ patris sui defuncti.

Licet universis liberum sit arbitrium in votando, & necessitas in votis locum non habeat, sed voluntas; usque adeo tamen solutio (b) necessaria est post votum, ut sine propriæ salutis dispendio alicui resilire non liceat ab his, quæ sponte, ac solenniter repromisit. Accipimus siquidem, quod cum in clytæ recordationis (c) B. quondam Rex Hungariæ pater tuus ageret in extremis, & de sua penitus convalescentia desperaret, votum, quo voverat Domino Hierosolymitan. provinciam in forti manu, & brachio extenso, corde tamen humili, & spiritu visitare, sub interminatione maledictionis paternæ commisit tuæ fidei exequendum: & tu intellectâ piâ voluntate parentis, assumpto crucis signaculo, te id implerum sine dilatione qualibet promissisti. Verum eodem patre tuo sublato de medio, cum Hierosolymitanum iter te accipere simulasses, assumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum, & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum usus consilio commissisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatus officium (licet immeritos) Dominus evocavit, tam paci Regni Hungariæ, quam tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, ac per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatenus postpositis cæteris sollicitudinibus, usque ad festum Exaltationis sanctæ Crucis proximè venturum, debitum acceptæ Crucis exsolvens propositum iter arripas, & humiliter prosequaris. Nesci onus tibi à patre injunctum, & à te sponte susceptum occasione qualibet detrectaveris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare. Sciturus ex tunc anathematis te vinculo subiacere, & jure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in Regno Hungariæ competeat ordine (d) genituræ, privandum, & Regnum ipsum ad (e) minorem fratrem tuum appellatione postpositâ devolvendum. Datum Later. 1 v. Kalend. Februarii.

D. D. Gonzal. in *Decretal.* Tom. III. Pars II.

Ppp

NOTÆ.

NOTÆ.

(a) **A** Duci.] Andream legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 2. & in hac sexta, & ex epistolis Innocentii III. editis à Siletio, fol. 4. ita restituo inscriptionem, & literam hujus textus.

(b) *Necessaria est post votum.*] Consonat in terminis ipse Innocentius lib. 4. regestr. 16. epist. 35. ubi Duci, & populo Venetorum ita scribit: [A memoria vestra non excidit, quam solenni voto vos ad Terræ sanctæ subsidium adstrinxistis. Licet autem propositum vestrum ad alia postmodum declinaverit, votum tamen nihilominus in sua firmitate permansit, quia et si cuique sit in votendo libertas, est tamen necessitas in reddendo, cum sit scriptum: Vovete, & reddite Domino Deo vestro. Quorum primum pertinet ad consilium, secundum pertinet ad præceptum. Cum igitur opportunum tempus vobis imminet reddendi Domino vota vestra, universitatem vestram rogamus, monemus, & exhortamur in Domino per Apost. vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus vos taliter præparetis, quod non transgressores voti, sed executores diligentes inveniamini, & fideles. Pro certo scientes, quod si forte divino timore postposito negligereis efficere quod mandamus, grave vobis immineret salutis dispendium apud Deum, & infamiae quoque opprobrium apud mundum, quem admodum è contrario, si quod vobis injungimus, curaveritis adimplere, & laudem apud homines temporalem, & mercedem apud Deum merebitur sempiternam.] Ex Salomonis sententia aiebat Salvanus de providentia pag. 71. melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere: quam sapientissimi Regis sententiam his verbis expressit egregius Ecclesiasticus Paraphraites Jacobus Augustinus Thuanus.

*Nec voti damnas obstrictam exsolvere differ
Religione fides: quisquis temeraria vota
Nuncupat, ille Deo iratus. Quod voveris ergo
Redde Deo: melius longe est, & tutius illud,
Nihil vovisse Deo, quam non persolvere votum.
Ergo memor lingua effrans preme cautus habenas,
Ne miserum infando caput obliget illa piaculo.
Non eis errorem turpi prætexere culpa,
Casta Dei coram si prestes vota ministro,
Profuerit. Justa Deus incandescet ab ira,
Et tua facta dabit vento rapienda fugaci.*

Satius est enim non vovere, quam votum factum non adimplere, cap. scimus 9. §. quicumque 12. quest. 1. cap. sunt quedam 1. 17. quest. 1. Bernardus in tract. de præcept. & dispensat. ibi: Benedicti regula omnibus proponitur, imponitur nulli: prodest, si devotè suscipitur, non tamen si non suscipitur, obest. Hoc enim voluntarium, non necessarium; attamen hoc, quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit, & promiserit, tenendum profectò, in necessarium sibi converti; quod & in contractibus procedere docetur in l. in commodato, §. sunt, ff. commodati, l. sicut, Cod. de O. & A. Illustrat Petrus Gregorius lib. 3. de republ. cap. 5.

(c) **B.**] Bella videlicet tertius Hungariae Rex.

(d) *Ordino geniturae.*] Licet successionem in Regnis esse juris hæreditarii, ex hæreditariaque successionis regulis æstimari debere censuerint

Emmanuel Costa de Regni successione 3. p. num. 2. Garfias de expens. 3. p. c. 16. n. 5. Martha de success. legal. 3. p. q. 1. art. 2. n. 59. Larami, si quis à liberis, §. idem, n. 136. Pelaez de majori. 4. p. q. 1. Robles de representat. lib. 3. c. 16. n. 30. Matienzo in l. 6. tit. 7. gloss. 3. lib. 5. recopil. verius tamen est successionem in Regnis specialiter ac proprie ex ordine geniturae, & sanguinis jure deferri, ut supponitur in præfenti, & in c. intellecto 33. de jurejur. cap. grandi, de supplend. neglig. lib. 6. quia neque ut hæreditas ex testamento Regis prædefuncti, neque ut ab intestato dividenda inter plures ejusdem gradus usque ad decimum; sed uni ex Regnorum lege, eique primogenito, aut proximiori, etiam ultra decimum gradum, & in infinitum, & quamvis ultimi Regis hæres non sit, nec exheredationi, divisioni, aut aliis, quam ipsius Regni oneribus obnoxia successio regni deferretur solo geniturae, & sanguinis jure. Habet itidem adtipulatores post Glossam verbo Dignitate, in cap. scripsit 26. 27. q. 2. Baldum in d. cap. unic. num. 6. vers. Et idem in regno, de feudo Marchia, Joan. à Terra Rubea tract. 1. contra rebell. conclus. 11. & 12. Guill. Monferatum, Amedeum de Ponte, Mieres, & Peregrinum laudatos supra, ex aliis Lupum, & Palac. Rub. de revent. Regni Navarra 5. p. §. 6. vers. Regnum quidem. Ludovic. Molin. de primog. lib. 3. cap. 6. n. 9. & lib. 1. c. 2. n. 10. & cap. 8. n. 2. & c. 9. n. 3. Gregorium Lopez in l. 4. gloss. 1. tit. 15. partit. 2. Valenzuelam consil. 198. in princ. Molinam Theolog. diff. dist. 616. n. 8. & sequentibus. & diffinit. 617. n. 2. ex numeris Castellum lib. 3. controuv. c. 19. n. 117. Nigr. Cyriac. tom. 3. controuv. 402. n. 8. & seqq. Robles de represent. lib. 1. cap. 9. num. 7. & plenè lib. 3. c. 16. Azor 2. p. instit. mor. lib. 11. c. 2. §. 13. Petrum Gregor. lib. 7. de Republic. c. 12. n. 1. Amicum lib. 2. de republ. cap. 2. sect. 7. n. 6. Lusitan Joan. Salgad. de Ara: io de lege Regia Portug. dist. 2. n. 44. & seqq. River de success. Portugal. p. 1. n. 11. & sequent. ubi Tapia in addit. liter. S. Joan. Ant. Lanar. consil. 1. num. 23. & sequent. lib. 1. & extra controversiam etiam est, vel apud eos, qui neque hæreditario, nec sanguinis jure in Regnis succedi, sed tertio quodam, & regnorum proprio successionis genere afferunt, ut argumento ex d. c. grandi, post Purpur. consil. 429. num. 3. lib. 2. ait Zafius consil. 8. num. 10. lib. 1. Alex. Rauden. tom. 1. consil. 1. n. 150. & 153. Castro in Portug. 1. p. c. 1. sect. 1. Hug. Grot. lib. 2. de jure belli c. 7. n. 19. & 25. Et hanc successionem sanguinis, seu Gentilitiam, in Regnis successoris esse juris gentium, latè probant P. Greg. lib. 7. de republ. c. 4. Mariana lib. 1. de Regis instit. cap. 3. Salcedo lib. 4. de regim. Princip. cap. 1. num. 16. Bodinus lib. 2. de republ. cap. 3. & libro 6. capite 5. pluribus relatis Illustr. Ramos in Syntag. pro Episcopatu Lusit. fol. 2. num. 4.

(e) *Adminorem fratrem.*] Cum aliàs ipse Andreas præferendus esset ut major ætate, quæ prælatio in Regni successione majoris natu inter alios ejusdem gradus, & sexus cæpit cum ipsis regnis ex præscripto naturalis rationis, & juris gentium. Perseus apud Livium lib. 40. oratione de Regno Macedonico contra fratrem Demetrium, ibi: Regnare utique vis? huic spei tuæ obstat atque mea, obstat gentium jus. Et statim: Caput Regnum, & quidem sceleratè cupit, qui transscendere festinat ordinem ætatis, natura, mori.

Macedonum, juris gentium: obstat frater major. Justinianus *lib. 2. capite 10.* Ex his Artamenes Maximus natu ætatis privilegio regnum vindicabat; quod jus, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit, *l. 2. tit. 15. part. 2.* faciunt textus in *l. final. ff. de fide instrum. l. cum pater 77. §. pater 21. ff. de legat. 2.* Illustrant Gamma *decis. 385.* Tiraquellus *de primog. quest. 4. num. 31.* Illustr. Ramos *ubi proximè, num. 7.* Petrus Gregorius *lib. 7. de Rep. cap. 5.* Cyriacus *tom. 3. controu. 402.* Nec inter est, an filius major natu sit ante adeptam dignitatem, seu Regnum, ut latè probat casu hoc Bella adducto Basil. Legion. *quest. 4. schol. per tot.*

COMMENTARIUM.

4. **A** Ntequam præsentis textus disputationem agrediamur, ejus casus ex historicis Hungariæ repetendus est. Bella tertius Hungariæ Rex, votum fecit proficiscendi in Hierosolymam ut juvaret expeditionem pro recuperanda Terra sancta illis temporibus ab Innocentio III. optatam, & curatam: sed cum infirmitate præventus illud adimplere nequiret, non propter perturbationem Regni, quæ tunc nulla præcesserat, ut voluit Pancirola *lib. 2. var. cap. 290.* Andrea filio suo secundogenito onus adimplendi votum illud sub interminatione maledictionis paternæ injunxit; qui promisit votum illud impleturum: quare defuncto Bella, & succedente in Regno Hungariæ Henrico, seu Emerico ejus filio primogenito, ipse Andreas crucis signo assumpto, cum exercitu simulavit se Hierosolymam properare; at contra fratrem acies, armaque movit, ut conspiratione Magnatum illum ex Regno egeret, sceptrumque occuparet. Sed cum ventum esset ad arma, aciesque utrimque prodississent, Henricus depositis armis, omnique destitutus comitatu, regale sceptrum manu gestans, per fraternas acies delatus, quarens quis tandem ille foret, qui Regio sanguini manum injicere auderet, Rex, & Victor simul acclamatus fuit. Hæc sciens Innocentius III. anno 1. sui Pontificatus, Jesu Christi videlicet 1200. præsentem epistolam scripsit Andrea, hortans, monens, & jubens, ut votum à patre emissum, & à se promissum adimpleret usque ad diem Exaltationis sanctæ Crucis, aliàs ex ea die ipsum anathematis vinculo obnoxium subjacere, & simul hereditate paternam esse privandum, jureque, si quod habiturus esset ad regnum, defuncto Henrico sine liberis. Andreas licet ab Innocentio III. sæpe excitatus, varias excusationes proponens, valde remissus fuit; interim defuncto Henrico Rege, & paulò post diem functo Ladislao ejus filio, Rex Hungariæ coronatus fuit, & triennium assignatum ab Innocentio, ut prædictum votum adimpleret, ut constat ex epist. 222. *lib. 3. regestr. 15.* ipsius Innocentii, ibi: (Oblatis nobis ex parte tua petitionibus quantum cum Deo possumus, grato concurrentes assensu, ad exequendum votum, quo Domino promissisti te ad Terræ sanctæ subsidium profecturum, Serenitati tuæ triennium indulgemus, infra quod sic te studeas præparare, ut ad magni Regis obsequium, tu quasi Rex magnus magnificè proficiscens, dilationis incommoedum subventionis commoditate restares, & sequenti doceas apparatu, te non ad voti dilationem emissi, sed subventionem ple-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars II.

nariam inducias postulasse. De Principibus verò tuis non præcessuriste in subsidium Terræ sanctæ nihil ad præsens providimus statuendum, cum adhuc nihil certi de ipsorum proposito teneamus: sed cum opportuno tempore fuerimus requisiti; necessarium consilium apponemus, &c.] Et tandem anno 1217. coactus ab Honorio III. & Joanne Cardinali Columnensi, profectus fuit Hierosolymam, ubi non per triennium, ut Blondus *lib. 2. decad. 7.* refert, sed vix trimestri tempore illic commoratus abscessit, ut tradunt Joannes Thurozium in *chron. Hungar. p. 2. cap. 75.* Petrus Ranzanus in *epit. rer. Hungaric. indic. 5.* Odoricus Raynald. *rom. 13. annal. ad annum 1198. num. 11.* Bonfidius *rer. Hungaric. decad. 2. lib. 7.* cujus intemptivi recessus causam Andreas Honorio III. scripsit ex eo, quia Regnum variis dissensionibus agitatum, diutiùs deserere nequireret: sed aliam causam fuisse præcipitati reditus, ex Bonfidio refert Spondanus in *continuat. Baronii, anno 1217. num. 9.* Decessit tandem Andreas anno 1238. postquam regnum tenuit post 32. annos, ut ex historicis Hungariæ refert Cironius in *notis ad textum in c. intellecto 33. de jurejur.*

Sed præsens Innocentii III. interminatio, seu sententia, difficilis valde redditur sequentibus juris principiis. Primo, quia cum in legitima portione filio à patre debita nullum gravamen apponi posset, *l. quoniam, C. de inoffic. quia portio illa non est lucrum testamentarium, sed quasi debitum patrimonium. l. si quis legatum, §. finali, ubi Glossa, C. de codicil. & non ex judicio testatoris provenit, sed legis providentia, l. si ad rogatos 22. ff. de adopt. non solum civilis, verum & naturalis, l. cum ratio 7. ff. de bonis damnat. l. scripto, ff. unde liberi, l. nam etsi, ff. de inoffic. cap. si pater, de testam. in 6.* igitur in præsentem, ex eo, quod Andreas parentis votum non solvisset, & onus illud à patre illi fuisset injunctum, privari non debebat successione paternâ. Secundo, nam regnum jure sanguinis deferri, & non hereditario, supra probavi, & docent Gomez in *l. 40. Tauri, num. 71.* Peralta in *l. 3. §. qui fideicommissum, num. 86. ff. de hered. instit. Padilla in l. unum 67. §. si de Falcidia, num. 16. ff. de legat. 2. Acosta in tract. de patr. & nepor. pag. 52. Molina *lib. 1. de primog. cap. 9. Mieres eod. tract. 2. p. quest. 4. illar. 1. P. Molina de justitia tract. 2. disputat. 654. Alvarado de conject. ment. lib. 2. cap. 3. ex num. 28. Castillo tom. 5. controu. c. 89. num. 81. Fufarius de substit. q. 317. num. 15. Benedict. Pinel. *lib. 2. select. cap. 8. ex num. 14. Garcia de expensis, cap. 16. num. 27. Parladorius in sesquicent. diff. 18. §. 7. & non ab ultimo possessore, sed à primo accipi, vulgò docetur ex l. 3. §. qua verò, ff. de interdicit. l. heredi, §. cum filia, ff. de vulgari, l. unum 67. §. si de Falcidia, ff. de legat. 2. l. 2. tit. 15. partit. 2. l. 9. tit. 7. partit. 7.* igitur sicut exhæredare filium pater nequibat, nec Innocentius privare valebat ex eo, quod votum paternum non adimpletset. Quibus difficultatibus ut satisfaciant repetentes in præsentem, & alii congesti à Barbosa, & Garaña hîc, Covar. in *cap. si heredes, num. 9. de testam. Quæstada divers. qq. quest. 32. num. 14. Molina de primog. cap. 9. num. 6. Stunica de voto quest. 4. num. 52. Cyriacus tom. 3. controu. cap. 402. numer. 26.* varias adducunt interpretationes, inter quas novior, communiorque sententia docet, An-**

deam ducent in presenti casu tria diversa crimina perpetrasse, ob quæ tribus & separatis pœnis ab Innocentio III. puniri, vel fore puniendum comminari poterat. Primum fuit, non implere patris voluntatem, & onus ab eo injunctum negligere: cui respondet pœna privationis hæreditatis, quæ expressa est in *authent. hoc amplius, C. de fideicommiss. cap. si hæredes, de testam.* Alterum fuerat contemnere, nec solvere votum, quod fecerat, & cujus causâ assumptæ signum Crucis, ut Hierosolymam in manu forti, id est cum exercitu visitaret: cui respondet excommunicationis pœna. Tertium fuerat crimen læsæ majestatis in fratrem Hungariæ Regem; unde dignus erat privatione, non solum earum rerum, quæ tunc possidebat, verum & cujuscunque futura successione, *l. quisquis, C. ad leg. jul. majest. l. 2. tit. 2. p. 6.* & ideo iustè potuit Innocent. III. ipsum privare jure, quod habiturus esset si frater majus sine prole decederet. Sed hæc interpretatio profecto difficultates supra adductas non dissolvit; nam licet qui non obtemperavit voluntati testatoris, ejus successione reddatur indignus, *dict. cap. si hæredes*, cum ibi adductis; non tamen ideo privatur legitimâ portione sibi ut filio debita: & si ob crimen læsæ Majestatis privabatur Andreas jure succedendi in ipso regno, quomodo statim non declaratur incapax ejus successione, sed tantam eam privationem minatur Innocent. III. si votum usque ad Exaltationem sanctæ Crucis non adimpleverit? immò superflite adhuc ipso Innocentio III. Andreas coronatus fuit defuncto Ladislao Henrici filio, ut supra retuli. Unde deducitur, privationem illam successione Regni non comminari ab Innocentio III. ob crimen læsæ Majestatis in fratrem admittum, sed ob negligentiam in voti solutione.

6. Quare hæc interpretatione omisâ dicendum est, filium privari posse successione paterna, nec querelâ inofficiosi ipsum impugnare posse patris dispositionem, si gravamini injuncto à patre ipse consentiat, posseque sub contraria conditione exhæredari, *l. non putavi 8. §. si quis sua manu, ff. de honor. possess. contra tab. argumento legis multi non nota, ff. de liber. & posth. l. cum donationis, C. de transact. docent Covar. in cap. Raynuius, §. 2. de testam. Menchaca de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 529. ff. de condit. & demonstr. Valdes ad Roderic. Suarez in l. quoniam, ampliat. 10. C. de inoffic. Unde cum onus adimplendi votum in presenti casu filio assentiendi injunctum fuisset, ibi, assumpto crucis signaculo promissisti; ideo rectè potuit per Innocentium III. privati ipsa successione paterna, si patris voluntati non paruit, cui promissit expressè votum adimplere. Ita docuerunt Covar. in *dict.**

cap. si hæredes, num. 8. de testam. Peralta in l. 3. §. qui fideicommissum, ff. de hered. instit. Molina lib. 1. de primog. cap. 5. num. 5. Pereyra de moris Regia cap. 14. num. 6. fol. 132. Gregorius in l. 4. gloss. 3. tit. 15. part. 2. Bened. Pinellus lib. 2. select. cap. 8. num. 17. Cyriacus tom. 3. contro. 402. ex num. 24. Huic privationi propter negligentiam adimplendi votum à patre emissum à se sponte susceptum, consequens erat interminatio anathematis, quâ censurâ plerunque Romanam Ecclesiam usum in supremos Principes contumaces, jure certum est, ut constat ex exemplis adductis à Corjolano in *breviario, anno 1523.* & ex supra adductis in *capite novis, de judiciis.* Etiam consequens erat comminatio privationis Regni, seu juris ad illud, si Andreas contumax esset, & tenuisset votum quod adimplere promiserat, solvere, *capite alius cum sequent. 15. question. 2. cap. venerabilem 34. §. unde, de elect. capite licet, de foro compet. capite excommunicemus 13. §. moneatur, de hæret. cap. ultimo, de pœnis capite ad Apostolica, de re judic. libro 6. Clement. unic. de jurejurando, extravag. unic. vers. Sanè. Joannis XXI. ne sede vacant. Probant, & variis historiis illustrant plures congesti à Barbosa tom. 6. in *select. ad textum in capite si Papa 6. 40. distinct.* Pereyra de manu Regis, *præhud. 2. Diana part. 1. tract. 2. resol. 122. & p. 10. tractat. 6. & in additis ad eandem partem tract. 1. resol. 5.* quibus addendi sunt Baronius *annus 751. Antonius Augustinus in epit. lib. 1. tit. 16. Germonius lib. 3. de sacror. immunit. capite 13. ex numero 39. Coqueus in Antimora, fol. 21. Leo contra Waramundum, capite 10. Zypæus in biatu Cassan. fol. 17. & 20. Bellarminus in prolog. lib. de potest. Pape. Solorzanus tom. 1. de jure Indiar. lib. 2. cap. 22. ex num. 22. & cap. 23. & 24. Salcedo lib. 3. de regim. Princ. cap. 10. dissert. 36. & capite 19. dissert. 41. Lantmeter. lib. 3. de veteri mon. cap. 3. §. Transeo, Marius Cutellus de Eccl. libert. lib. 2. quest. 4. num. 72. Cardinalis Jacobus, & Petronius in concione ad Populum Franciæ, quæ Latina extat in *continuat. hist. Tuani, lib. 8. ad annum 1615. pag. 490.* Illustr. Ramos ad *Alexand. VII. pro Episcop. Lusit. propos. 5. num. 21.* Unde cum adeo gravis causâ adesset in presenti casu, videlicet violatio fidei patri datæ, & contumacia in non adimplendo votum expeditionis in Terram sanctam, ideo Innocentius III. comminatur privationem non solum successione paternæ, verum & juris, si quod habiturus esset Andreas ad Regnum Hungariæ, defuncto fratre sine liberis. De obligatione adimplendi votum à defuncto emissum agit Marinus *lib. 1. resol. cap. 165. qui ex aliis resolvit, successorem non teneri vota personalia adimplere, realia verò omnino, & ad id compelli posse per judicem ecclesiasticum.***

CAPUT VII.

Innocentius III. (a) Trecent. Episcopo.

Magnæ devotionis indicium, & sinceræ in Christo tuæ fidei esse credimus argumentum, quod ut novissima tua Domino consecraret, nec senectutis jam

iam imminens incommoda, nec discrimina viæ, nec dubia fides, & inconstans inconstantia pelagi terruerunt, quin pro salute animæ tuæ ac libertate Trecent. Eccles. & devotione terræ nativitatis Domini Hierosolymitanas provincias te disponeres visitare. Cum enim Trecent. Ecclesia (sicut ex tua relatione didicimus) contra ecclesiasticam libertatem indebitis gravaretur angustiis, & pressuris, nec per alium quàm per N. quondam (b) Campaniæ Comitem, tum in ultramarinis partibus constitutum, afflictionibus ejusdem Eccles. posse crederes de facili subveniri, consiliis de liberalitate ipsius, quem si ad eum accederes, tibi super necessitatibus Eccles. tuæ credebatur humiliter provisorum, præter concilium charorum tuorum ad ipsum proposuisti accedere, ac in signum peregrinationis, & devotionem terræ Orientalis, crucem Domini (c) assumpsisti. Licet autem ut non vacuus in conspectu Domini appareres, sed aliquos tecum manipulos in arcam Domini cum exultatione deferres, sermonem ad populum feceris, ut aliqui tecum assumpto crucis signaculo subirent itineris gravitatem, vix tamen unus inter omnes apparuit, qui verbum tuum reciperet, & impletet: tu verò ut laudabile propositum sine clauderes meliori, viam aggressus, cum (d) Placentiam pervenisses, super morte ipsius Comitis tristes recepisti rumores: propter familiam tamen dissimulato mœrore, progressus in Thusciam quosdam familiares tuos obvios habuisti, qui te volebant invitum etiam ab itinere revocare, asserentes iter tuum nec tibi, nec ultramarinis partibus expedire; cum Gallicanis omnibus exinde redeuntibus terra illa defensiva in Theutonicorum manibus remanisset. Quamvis autem super morte ipsius Comitis immensam tristitiam concepisses, & (e) præcipuam intentionem tuam esse conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apostolicæ Sedis, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, ad propria remeare. Ingressus igitur postmodum Urbem, & in nostra præsentia constitutus, intentionis tuæ propositum, ac statum Trecent. Eccles. nobis humiliter expressisti, nostrum, & fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens. Venerabilis etiam frater noster (f) Senonen. Archiep. Metropol. tuus statum Trecent. Eccles. & dispendium, quod ex absentia tua incurere poterat, semel, & iterum nobis per suas literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus, an cum eadem Trecent. Eccles. misericordiam faceremus, te ad gerendam ipsius sollicitudinem remittentes; an (sicut tenebaris ex voto) te iter arreptum perficere pateremur; & utrum horum, tam salutis tuæ, quàm terræ Orientali potius expediret. Et quidem tria præcipue duximus in hoc negotio attendenda: quid liceat, quid deceat, quid expediat. Quid liceat secundum æquitatem: quid deceat secundum honestatem: quid expediat secundum utilitatem. Sanè non videbatur contra votum, & tam laudabile propositum, licitum ut venires, cum vox exclamet (g) prophetica: *Vovete, & (h) reddite Domino Deo vestro: ut primum ad consilium, secundum verò ad Imperium referatur.* Et in (i) Evangelio: *Reddite quæ sunt Dei, Deo.* Votum enim istud non est dubium esse Dei, cui te obligaveras vovendo. Sed nec decere quomodolibet videbatur, cum sit scriptum in Evangelio: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est Regno Dei.* Et in (j) Genesi uxor Loth, quæ retro respexit, in falsis statuam legatur fuisse conversa. Et in actibus (k) Apostolorum Anania, & Sapphira, qui abierunt retrorsum, sancto Spiritui mentientes, à conspectu Apostolorum Principis mortui scribantur successivè delati. Præterea non videbatur aliquatenus expedire, cum ex absolutione tua, si fieret, scandalum posset laicorum mentibus generari, dicentium: *Ubi est Deus clericorum?* Et hoc exemplo credentium se ad voti observantiam non teneri, quod viderent per Ecclesiarum Rectores Apostolicæ Sedis auctoritate deponi, per quod grave dispendium terræ Orientali contingeret provenire. Quod enim agitur à Prælatibus, facile trahitur à subditis ad (l) exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moysen (m) in Levit. *Si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, facit delinquere populos.* Verùm ætatis jam in te senescentis defectus; & canities, quæ vix labores, & dolores suos tolerare poterit, etiam in quiete, in contrarium allegabant; & Ecclesiæ Trecent. suspiria, cui vinculo pastoralis sollicitudinis alligatus, sine ipsius assensu votum peregrinationis emitte forsitan non debueras; & dicti Metropol. tui, qui nos, ut Trecent. Eccles. misereremur, sollicitè invitabat, instantia nos in partem contrariam non modicum inducebant. Ipsum etiam, quod ex sui forma sanctum & honestum votum erat, ex persona voventis minus licitum

tum videbatur: quæ licet pennas habeat, quibus latagat ad volare ita tamen adstrictæ sunt nexibus præsentis, ut liberum non habeat absque ipsius permissione volatum. Cùm enim juxta factorum (n) canonum instituta clericus absque Episcopi sui licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minùs, immò potiùs Sedi Apostolicæ sit adstrictus, videri poterat, quod absque ejus generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, quo te tamdiu absentares, emittere non deberes. Minùs etiam votum ipsum terræ Orientali videbatur expediens, quæ plus pugnatorum subsidium, quàm clericorum, quos & officium, & disfluetudo reddit imbelles, ministerium in instantis articuli necessitate requirit. Quamvis enim orationibus tuis, & aliorum terra illa vehementer indigeat, quia tamen jam impletum est verbum Dei dicentis: Venit hora, & nunc est, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Et infra: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Videri poterat, quod non minùs in Ecclesia tua, quàm in terra Orientali proficeres piis orationibus apud Deum in his, quæ pro liberatione ipsius justè, ac humiliter postulares. Er utinam cum Moyse posses in montem ascendere, ut te manibus extensis orante, Josue pugnans in solitudine Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam quod terræ Orientali magis accederet, si quod in tuis, & tuorum clericorum procreationibus fueras impensurus, secundum alicujus religiosi arbitrium transferretur in subsidium bellatorum. Cùm igitur in lege veteri, in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam redderentur Domino, ut primogenita Levitarum; quædam redimerentur, ut aliarum tribuum, quædam (o) commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, quod ove commutabatur: ex hoc attendentes. quod votum etiam commutari possit in opus aliud pietatis, præsertim cùm bonæ memoriæ (p) A. Papa prædecessor noster votum peregrinationis etiam redimi posse, vel in aliud commutari (q) responderit requisitus: non curantes quid os iniqua loquentium loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis, cùm secundum Apostolum gloria nostra sit testimonium conscientiæ nostræ: & scandalum non curantes, præsertim quia non in tenebris, sed in luce procedimus: de illius auctoritate securi, qui cùm audisset à discipulis, Nonne scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? Respondit: Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum. Et juxta Apostolum: Si hominibus placerem, Christi servus non essem: tibi pro te, & sex famulis tuis de communi fratrum nostrorum, & tam Archiepiscoporum, quàm Episcoporum, & aliorum prudentium consilio, quos per Dei misericordiam nobiscum multos præsentibus habuimus, licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutare, ut omnes expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui religioso committas in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas. Sic enim & Orientali provinciæ, quæ plus tuis, quàm te in articulo necessitatis instantis indiget, tua subventionem proficies, & Trecen. Eccl. tuâ præsentiam, & regimine utilius providebis: ac per hoc animæ tuæ salubrius consulatur, Laborem etiam laboribus recompenses, sollicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & jejuniis fortius te exercens, ac super grege tuo vigilans sollicitudine pastoralis. Ad hanc autem indulgentiam tibi de benignitate Sedis Ap. faciendam id etiam specialiter nos induxit, quod iter tuum jam non videbatur ultramarinæ provinciæ fructuosum, à qua ferè omnes Galli remearunt. Et cùm pro salute animæ tuæ, ac libertate Trecen. Eccl. per prædictum Comitem assequenda præcipue votum peregrinationis emisseris, eo sublato de medio, quia cessaverunt causæ, facilius (r) cessare potuit & effectus. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. Idibus Martii.

NOTÆ.

1. (a) **T**recen.] Ita etiam legitur in tertia collectione. *sub hoc titulo. cap. 5.* & in epistolis Innocentii III. editis Coloniae, fol. 32. ex quo registro ita restituo literam hujus textus. Episcopus hic Heruæus dictus Ecclesiam Trecen. rexit ex anno 1193. usque ad annum 1223. de eo agitur in cap. 25. de præb. cap. dilecti 55. de appellat.

Ejus præclaram vitam exprimit epitaphium, quod in ejus sepulchro legitur, & referunt Fratres Sarmath. tom. 3. Gallie Christ. fol. 182.

(b) **Campania.**] Campania, campellris, & plana Provincia. unde illi nomen est, ut notavi in cap. 1. de corpore vit. dividitur in superiorem, & inferiorem: sub inferiori Tricasses, Joignii, Bassignii, Valages in superiore

petiore territorium Pertense collocatur. Primus Campaniæ Comes fuit anno 999. Hugo, vel Eudo, Theobaldi Blefensis filius è sore Conradi II. Imperatoris. Comitatus autem hic Coronæ Franciæ primùm accessit sub Philippo Pulchro per connubium cum Joanna filia Henrici Comitis Campaniæ. Ex Philippo nati sunt Ludovicus, Hutinus, Philippus Longus, & Carolus Bellus, qui omnes successivè in Gallia regnarunt. Ludovicus autem unicam filiam reliquit, quæ successit in Regno Navarra, non tamen in Comitatu Campaniæ, & Bryæ, quia Coronæ dicebantur annexi, quemadmodum postea anno 1361. Joannes Rex indissolubiler univit, ut refert *Altefferra de Ducibus & Comitibus*, cap. 12.

(c) *Crucem Domini assumpsisti.*] Juxta morem fidelium, quem referam, & illustrabo in textu sequenti.

(d) *Placentiam.*] De qua urbe nonnulla adduxi in cap. final. de juram. calum.

(e) *Præcipuam intentionem.*] Cùm votum Episcopus suscepisset non solum pro salute animæ suæ, verum etiam ut consuleret Ecclesiæ propriæ apud Comitatem Campaniæ.

(f) *Senonensis.*] Michaël videlicet, qui obiit anno 1199. De Ecclesiâ Senonensi nonnulla adduxi in cap. 6. de consuet.

(g) *Prophetica.*] *Psal. 75. vers. 12. ibi: Vovete & reddite Domino vestro omnes, qui in circuitu ejus offeritis munera.*

(h) *Reddite.*] *Matthæi cap. 12. vers. 17.*

(i) *Evangelio.*] *Luca cap. 9. vers. 62.*

(j) *Genesis.*] *Cap. 19. vers. 26.*

(k) *Actibus Apostolorum.*] *Cap. 5. vers. 5. & 10.*

(l) *A subditis in exemplum.*] Consonat caput 3. *hoc tit. in 2. collect.* Efficaciam exempli & imitationis superiorum in populis sibi subiectis, & quod magis illorum facta, quàm leges, & edicta in componendis, & corrigendis subditorum moribus operantur, satis probat Claudianus ibi:

Componitur orbis

Regis ad exemplum, nec sic inspicere sensus
Humanos edicta valent, ut vitæ regentis;
Mobile mutatur semper cum Principe vul-
gus.

Qui ultimus versus jam in adagium transire videtur, ut constat ex nova eorum collectione apud Erasimum, & cap. 19. *Ecclesiæ* legitur: *Secundum judicem populi, sic & ministri ejus; & sicut Reitor civitatis, tales inhabitantes in ea.* Faciunt Plato *lib. 8. de Repub.* Plerumque accidit ut ij, qui subsunt, mores eorum expriment, sub quorum Imperio degunt. D. Chryostomus *de sacerdot. serm. 3. capite 14.* Solet enim civium multitudo suorum Principum mores tanquam exemplar aliquod intueri, & ab illorum ratione sese effingere. Cassiodorus *lib. 3. epist. 12.* *Publici decoris mater est mens regentis; & quale fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aspectum.* Facilius quippe (si dicere fas est) erraret natura, quàm dissimilem sui Princeps possit formare Rempublicam. Plura congestit Solozanus *embl. 29.*

(m) *Levitico.*] *Cap. 4. vers. 3.*

(n) *Sacrorum canonum.*] *Cap. non oportet, de consecr. dist. 5.* Concilium Cabilon. sub Carolo, *can. 44.* Presbyteros Romam, sive Turonum absque licentia Episcopi sui pergere, decrevimus inhibendum: immò nec laicis licebat sine litteris proprii Episcopi peregrinari, *dicto cap. non oportet*

ret: cujus prohibitionis rationem tradit, & illustrat Savarus *ad Sidonium lib. 1. epist. 5. vers. Priusquam.*

(o) *Commutaretur.*] Juxta tradita supra in cap. hoc tit.

(p) *A. Papa.*] Alexander III. videlicet, transcriptus in *dict. cap. 1.*

(q) *Respondit.*] *Cap. 15. Divi Matthæi.*

(r) *Cessare debuit.*] *Cap. cum cessante, de appellat. Illustrat Balboa in cap. 8. de jurejur.*

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, posse Pontificem juxta ex causâ commutare votum peregrinationis ad Terram sanctam in eleemosynas, jejunia, & similia opera: quæ sententia licet verissima sit, cùm Pontifex non solum quodcumque votum possit commutare, verum & relaxare; tamen in præsentî casu nullam commutationem fuisse necessariam, siquidem votum nullum erat, ex duplici causâ probatur. Prima quia votum Episcopi Trecentis invalidum erat, quia irrequisito Pontifice, & absque licentia proprii Metropolitanî, non poterat Episcopus deserere propriam Ecclesiam, & tam longinquam peregrinationem vovere, ut docuerunt Sylvester *verbo Votum 3. q. 1. num. 4.* Azor *p. 1. instit. lib. 11. cap. 16. q. 2.* Filiucius *tract. 26. cap. 6. num. 169.* & hoc votum esse invalidum, quia materia est jure naturali, & divino prohibita, post Paludanum, Angelum, Sanchez, & alios docet Thomas Hurtado *tom. 1. de resid. resol. 13. num. 5.* Ergo Episcopus Trecentis nulla indigebat relaxatione, aut commutatione Pontificis. Secunda, quia cessante causâ propter quam votum emittitur, cessat ejus obligatio, ut post Suarium & Sanchez probant plures congesti à Barbosa *hic*, Balboa *in cap. si verò 8. num. 75. de jurejur.* Sed in præsentî specie cessavit causâ peregrinationis, ut constat ex illis verbis: *Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendum specialiter nos induxit, quod cùm pro libertate Trecentis Ecclesiæ per dictum Comitatem assequenda præcipue votum peregrinationis emisseris, eo sublato de medio, quia cessavere causâ, facilius potuit cessare & effectus.* Ergo si ex hac duplici causâ nullum erat votum in præsentî casu emissum ab Episcopo Trecentis, ad quid necessaria fuit Pontificis commutatio, seu relaxatio. Agnoverunt difficultatem repetentes in præsentî, Sanchez, Suarez, Azor, & alii relati à Barbosa *in collect. ad hunc textum*: quibus ommissis Hurtado *ubi supra, numero 31.* asserit, in præsentî casu necessarium fuisse commutationem, quia votum validum fuit, si non absolute, conditionaliter, si Papa licentiam præbuisset: unde quia propter conditionem imbitam obligatus fuerat, necessaria erat commutatio, ne scandalizarentur laici, & dicerent: *Ubi est Deus clericorum?* ex hocque exemplo crederent, quod non tenebantur ad voti observantiam. Quare cùm votum hoc validum esset sub conditione, si Papæ placuerit, tenebatur Episcopus requirere Pontificis consensum: & quia Innocentius non consensit, quia ex parte cessaverat causâ voti, necessaria fuit commutatio obligationis Episcopi, quatenus ex sua parte votum implere tenebatur. Sed hæc interpretatio facile refellitur; nam Innocentius III. nullam facit mentionem consensu à se præstiti, aut præstandi

præstandi tacitè, vel expresse; immò ex textus serie constat, Episcopum non solum votum emisisse, verùm & iter arripuisse, Placentiamque peruenisse, nullâ expectatâ Pontificis licentiâ; nec Innocentius inde conqueritur, aut se consensisse tacitè, vel expresse innuit. Quare verius credo, Episcopum absolutè votum peregrinationis emisisse, nullâ habitâ relatione ad licentiâ Pontificis tacitam, vel expressam. Quare eâ solutione omisâ ex historia illius temporis vera interpretatio præsentis textus petenda est. Temporibus enim Innocentii III. dum de expeditione in Terram sanctam solerter agebatur, non solum laicos, verùm & Episcopos invitari ad eam expeditionem, constat *ex cap. non est, hoc tit.* & variis Innocentii epistolis, refertque Spondanus post Baronium *anno 1199. & sequenti*; unde eo tempore licitum erat votum in Hierosolymitanum subsidium facere & adimplere ab Episcopis, inconsulto R. Pontifice, ut docent *in cap. scriptura, hoc tit.* Butrius *n. 4.* Abbas *num. ult.* Cardinalis, & alii relati à Thoma Sanchez *lib. 4. summe, cap. 2.* Unde licitè, & validè juxta morem illius sæculi potuit Episcopus Trecentis votum Hierosolym. emitte, tenebaturque illud adimplere, nisi à Pontifice iustis ex causis, ut in

præsentî casu contigit, fuisset commutatum. Pro secunda difficultatis solutione varia adduxerunt relati à Barboza *in præsentî*, Balboa *in cap. si verò, num. 73. de iurejur.* Trullenchi *2. p. in Decal. lib. 2. c. 2. dub. 4. num. 12.* Stunica *de voto cap. 4. num. 10 4.* distinguentes inter causam impulsivam, & finalem; ita ut in præsentî specie causâ ad eundem videndique Comitem Campaniæ esset impulsiva, & non finalis; & ita eâ deficiente, adhuc persistebat obligatio adimplendi votum. Sed facilius responderi potest asserendo, in præsentî specie duplici ex causa Episcopum votum emisisse. Prima, præcipuaque ob salutem animæ propriæ: secunda, ut de libertate Ecclesiæ Trecentis ageret cum Comite Campaniæ. Unde licet per mortem ipsius Comitis hæc secunda causâ deficeret, prima tamen, præcipuaque, videlicet expeditio in Terram sanctam, adhuc vigeat. Unde necessario propter eam votum implendum erat, nisi à Pontifice exceptionibus in præsentî adductis commutaretur; & ita apparet commutationem necessariam fuisse, rectèque ex hoc textu Doctores deducere, Pontificem posse commutare votum, etiam Hierosolymitanum, in jejunia, elemosynas, & similia opera pia.

CAPUT VIII.

Idem Cantuarien. (a) Archiepiscopo.

Quod super his Sed. Apost. consulere decrevisti, quorum exequutio spectat ad officium pastorale, t. t. in Domino commendamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus, diligentius ea exequeris. Quæstisti sanè de his, qui in succursum Terræ sanctæ (b) signo crucis assumpto, propter infirmitatem, vel pauperiam, vel aliam justam causam votum peregrinationis non possunt utiliter adimplere, quid tibi sit faciendum, cum per A. f. sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, & qui signum crucis assumptum abiecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti per cens. eccl. ap. rem. compelleres, non obstante aliquâ indulgentiâ, si qua fortè per surreptionem à prædec. nostro fuerat impetrata. Nos autem inquisitioni tuæ t. respon- demus, quod debiles, & inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt; cum isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur; nisi forte sint Nobiles, & Magnates, qui suis secum expensis bellatores adducunt; vel artifices, & agricolæ, qui delaboribus suis sibi possunt acquirere necessaria, & Terræ subsidia ministrare, quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium sint opportuni. Verùm credimus distinguendum inter illos, qui temporalem; & eos, qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quod primis est indulgenda dilatio, secundis autem est redemptio in jungenda; ac rerum facultate pensatâ, quas possent, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea recompensato labore, in subsidium Terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos, qui pro defensione Terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus Terræ sanctæ succursus; & circa secundos plus labor itineris secundum intentionem voventis, vel penitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis ad eundem, melius est redimere votum, quam expensas consumere: quod & de penitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctum peregrinationis implere, sanè valet intelligi; non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundem. Super his autem diligens discretio est adhibenda, ne quid prece, vel pretio, amore, vel odio, sive occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem Terræ quomodolibet attentetur. Unde per viros religiosos, & providos dispen-

dispensationem huiusmodi volumus providere. De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Cæteræ fortè nisi sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant, quod voverunt, aliis ad Terræ sanctæ subsidium singulis secundum proprias facultates diligenter inductis.

NOTÆ.

1. (a) **C**Antuar.] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 5. & in cap. quod super, de majori. & obed. cap. quod super, de fide instrum. ubi extant aliæ partes huius epistolæ, ut ibi notavi.
2. (b) **S**igno crucis.] Qui arma sumebant pro recuperanda Terra sancta, cruce insigniebantur, ut eo fidentius adversus crucis hostes dimicarent, & ad omnia pericula crucis, & Crucifixi amore promptiores essent: quare qui nomen dabant illi sacre militiæ, aut peregrinationem pro expeditione Terræ sanctæ faciebant, vulgò crucem sumere, seu accipere dicebantur. Guillelmus Tyrius lib. 1. de bello sacro, Petrus Diaconus lib. 1. chron. cap. 11. Otho Frising. lib. 7. cap. 2. Hi omnes è diversis nationibus, & linguis in unum corpus adunati, crucem in vestibus portantes, crucis Christi discipulos verbo, & opere se fore prædicabant, ac crucis virtute confisi, contra inimicos crucis in Domino dimicaturi iter aggreduntur. Idem lib. 1. de gestis Frederici, cap. 37. Cunctis, qui aderant, ex priore rumore excitatis, ad accipiendam crucem ultro occurrentibus, tres accipere eadem hora crucem Episcopi, Henricus Ratibonensis, Otho Frisingensis, Reginbertus Passaviensis, & Dux Noricorum Henricus, frater Regis, de ordineque Comitum, Nobilium, virorum illustrium innumera-biles. Qui animi peregrinationis sacre suscipiendæ habebant, in fronte, vel pectore signum crucis præferrebant, qui autem in procinctu erant, inter scapulas retrò ponebant. Robertus monachus lib. 2. histor. Hierosolym. Bertholdus in cheron. ad annum 1006. Omnes quoque, qui se ad hoc iter devoverunt, signo crucis seipso in vestibus notare fecit; quod etiam signum in ipsa carne notatum apparuit. Neubrigen. lib. 3. hist. Angliæ, cap. 22. notarunt Juretus ad epist. 173. Iovnis Carnot. Bosquetus ad Innocentium III. lib. 3. regestr. 15. epist. 197. Cruxque illa aliquando erat purpurea, à qua sacri milites cruce signati appellabantur, Carol. Sigen. lib. 9. de Reg. Ital. ibi: Signum eius expeditionis fuit crux è purpureo panno confecta, quam primus è Pontificibus Urbanus salutaris in signum expiationis indulsit vestibus super dexteram scapulam assignendam. Unde qui profecti sunt in eam expeditionem, Crucesignati, & ipsa expeditio Cruciatu vocata est. Inde etiam concionatores, qui Reges & alios Principes ad hoc sanctum bellum incitabant, crucem prædicare dicebantur. Concilium Lateran. sub Innocentio III. in fine: quam crucis signationem pro recuperatione Terræ sanctæ primùm ceptam sub Urbano II. referunt Wilhelmus Tyrius lib. 1. cap. 14. & Bertholdus ad annum 1095. ibi: Omnes, qui se ad iter devoverunt, signo crucis in vestibus notare fecit in Concilio apud Claromontem. Notavit Cironius in cap. 1. de statu monach. in 5. compil. Ipse etiam Urbanus in eodem Concilio omnes Crucesignatos, qui crucem assumpserant, sub peculiari protectione Ecclesiæ Romanæ accepit. Willelmus Tyrius dicto lib. 1. cap. 15. ibi: Sub Ecclesiæ defensione, & BB. Petr.

& Pauli protectione, tanquam vere obedientia filios recepimus, & ab universis inquisitionibus, tam in rebus, quam in personis statuimus manere securos. Ordericus Vitalis post relatum Urbani orationem pro expeditione Terræ sanctæ. Idem Urbanus II. eandem tuitionem confirmavit in can. 2. Concilii Claromont. ibi: Item placuit, omnia bona eorum, qui Hierosolymam pergunt, semper, & ubique esse salva in pace, & trenga, quousque redierint. Firmavit etiam Concilium Lateran. sub Callisto II. anno 1122. cap. 2. ibi: Eis, qui Hierosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam, & tyrannidem Infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos, & familias, atque omnia bona eorum in B. Petri & Romanæ Ecclesiæ protectione, sicut à Domino nostro Papa Urbano statutum fuit, suscipimus. Quicunque ergo ea distrahere, vel auferre, quamdiu in via illa morantur, præsumpserint, excommunicationis ultione plectantur. Idem postea contulit Gregorius Pontifex, in epist. fert Guill. Neubrig. lib. 3. hist. Angliæ, cap. 20. ibi: Scilicet ut bona eorum, qui crucem acceperant, cum suis familiis, sub sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nec non Archiepiscoporum, & Episcoporum atque aliorum Prælatorum Ecclesiæ protectione consistant. Quare prætextu huius tuitionis ecclesiasticæ, si quæde rebus ad Crucesignatos pertinentibus questio moveretur, Episcoporum erat cognitio, qui censuris invasores obstringebant, ut testatur Ivo Carnot. epist. 173. qui cum diu inde dilceptasset, non potuerunt in unam convenite sententiam, dicentes, novam esse institutionem de tuitione ecclesiastica impendenda rebus militum Hierosolymam proficiscientium, nec scire utrum hæc tuitio ad solas pertineat proprietates eorum, an etiam pertineat ad calamenta eorum; largæque indulgentiæ illis concessæ fuerunt, cap. excommunicamus, de heretic. Unde D. Bernardus epist. 322. ita hortatur ad hoc bellum suscipiendum Clerum, & populum Spirensem: Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose ubi dimices absque periculo, ubi vincere gloria, & mori turrim: si prudens mercator es, si conquistor huius sæculi, magnas quasdam tibi mundinas mado; vide ne pereant. Suscipe signum crucis, & omnium pariter, de quibus corde contrito confessionem feceris, indulgentiam obtinebis. Materia ipsa scimitur, parvi consistat; si de voto assumitur, humero valet sine dubio regnum Dei: bene ergo fecerunt, qui celeste signaculum jam susceperunt. Plura de ipsius Cruciatu, & hac sancta expeditione congregaverunt Grethlerus lib. 2. de Cruciatu, Beyerlinch. tom. 6. in Theatr. verbo Peregrinatio, Juretus ad epist. 173. Carnot. Baronius anno 1095. Mornacius in l. 4. C. de prec. Imper. offer. P. Marcha. in not. ad Concilium Claromont. pag. 418. & in concord. sacerdot. lib. 4. cap. 15. & lib. 5. cap. 21. & in locum horum Crucesignatorum successerunt officiales, & ministri S. Officii, qui illorum privilegiis fruuntur. Bobadilla tom. 1. polit. lib. 2. cap. 18. num. 35. Carleval. de judic. tom. 1. tit. 1. disput. 2. num. 427.

CAPUT

CAPUT IX.

IN hoc textu tantum proponitur explicatio antecedentis, seu potius pars ipsius est, ideoque eidem Præsuli in eo rescribitur, & tantum aliqua dubia, quæ circa votum ultramarinum, & ejus commutationem, seu re-

demptionem oriri poterant, resolvuntur; quare illum omitto, per eadem tamen verba refertur in tertia compilatione, *sub hoc titul. cap. 5. & ejus commentarium petendum est ex traditis in cap. 1. hoc tit.*

CAPUT X.

Idem Gebennensis (a) electo

PER tuas nobis litteras intimasti, quod cum in (b) Gratianopolitana Ecclesia suscipiendi habitum regularem votum solenniter emisisses, & postmodum promississes in (c) manibus Episcopi ejusdem Ecclesie, te infra duos menses postquam ab Apostolica Sede rediisses, ad quam eo tempore accedebas, votum quod emiseras, impleturum, ac termino ipso transacto, non curasses quod voveras adimplere, tandem existens in voti transgressione hujusmodi, vocatus fuisti ad regimen Ecclesie Gebennensis, super quo à nobis tuæ salutis postulas provideri. Nos igitur discretionis tuæ breviter respondendo consulimus, quatenus si tuam omnino sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesie memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. In hoc tibi gratiam facientes, quod si Capitulum ejusdem Gebennensis Ecclesie te postmodum canonicè duxerit eligendum, concedimus ut electionem recipias taliter de te factam. Datum Signiæ vi. idus August. Pont. nostri anno xvi.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

1. (a) **Gebennensis.**] Ita legitur in epistolis Innocentii III. editis à Boschetto libro 4. *registr. 16. epist. 93.* ex quo restituo litteram hujus textus. Gebenna, seu Geneva, aliàs Gebena, est urbs Gallie, in Provincia Viennensi, inter Arvernios, & Helvios montes, de qua Lucanus

quæ montibus ardua summis

Gens habitat cavâ pendens è rupe Gebennas.

Apud quam propter Lemantum lacum Rhodanus flumen intumescit, ut refert Papius Mafonius, in *descript. Gall. fol. 357.* Habuit olim Ecclesiam Cathedralè D. Petro dicatam, sed cum civitas illa esset ab hæreticis occupata, Sedes Episcopalis translata fuit Annessium Sabaudie oppidum. Cum ejus Episcopus postulatus esset in Archiepiscopum Ebredunensem, ut constat ex epistola 175. & 176. ipsius Innocentii lib. 3. electus fuit Episcopus, cui in præfenti rescribit Innocentius.

2. (b) **Gratianopolitana.**] Urbs Gratianopolis est in Gallia, juxta Voconios Allobrogum fines, antiquitus vocabatur Cularo, seu Cullarona, usque ad tempora Diocletiani & Maximiani, ut referunt plura de ea adducentes Joannes Chenu in *descript. Gall. fol. 481.* Papius Mafon. in *descript. Gall. fol. 427.* cujus Ecclesia erat olim canonicorum Regularium, ut refert Pennotus lib. 2. *hist. canonic. Regul. cap. 33. num. 13.*

(c) **Manibus.**] Gerondi videlicet, qui fuit primus Abbas Cluniacensis, demùm Episcopus Valentinus, & tandem Patriarcha Hierosolymitanus.

PRæsens textus, quatenus in eo docetur, eum qui emisit votum religionis, & fuit negligens in eo implendo, Episcopum electum debere votum adimplere, renunciato Episcopatu, difficilis meritò visus est Interpretibus ex eo, quia ut supra probavi in cap. 1. hoc tit. non est factor, seu transmissor voti, qui illud in melius commutat, & perfectius bonum: unde cum Episcopi status sit perfectior, quam religiosi, ut latè probat Hallerius in *vindicis. cap. 8. cum sequent.* videbantur in præfenti specie ritè & rectè votum impletum, si acceperunt Episcopatum, qui votum emiserat religionis, commutato ipso voto in statum Episcopalem. Pro cujus difficultatis solutione vana adduxerunt Garanna in præfenti Balboa in cap. 3. *de juris. num. 71.* Sed illorum sententia omittitur dicendum est, Episcopum consecratum, seu confirmatum, non posse religionem ingredi inconsulto Romano Pontifice, propter vinculum matrimonii contracti inter ipsum, & Ecclesiam, cap. *in fine cum pridem, de renunc.* probant Suarez tom. 3. *de relig. lib. 1. cap. 19.* Stunica *de voto q. 3. ex num. 3.* Balleus verbo *Religio 2. num. 1.* Castropalao tom. 3. *oper. moral. tract. 16. disput. 1. punct. 7. §. 1.* Matquez in *orig. Eremit. cap. 6. §. 6.* Garcia in *polit. regul. tract. 2. difficult. 2. dub. 2.* Soza in *Episc. relig. fol. 27. num. 92.* Cellotius *de hierarch. lib. 9. cap. 23.* Electus verò potest religionem ingredi, quia adeo non est ligatus prædicto matrimonii vinculo: & si votum religionis fecit antequam promoveretur in Episcopum, non potest illud adimplere inconsulto Pontifice, si confirmatus, aut consecratus reperitur, ex eadem ratione; si verò tantum electus, ut in præfenti casu, reperitur, tenetur

netur votum adimplere ingrediendo religionem, quia acceptatio Episcopatus non est votum, neque ex voto ipsius electi fieri debet, juxta textum in cap. in scripturis 8. q. 1. l. si in quemquam 39. C. de Episcop. & cler. & ita ex parte acceptantis non adest votum de meliori, aut perfectiori statu; quare qui votum religionis emitit, non libera-

tur ab ejus obligatione, etsi in Episcopum eligatur; teneturque religionem ingredi, & si postea eligatur in Episcopum, aut rata habetur prior electio, potest confirmari, & consecrari in Episcopum; quia non est incompatibilis religiosus status cum Episcopali dignitate, ut probat Soza in tract. de Episcop. religiof.

CAPUT XI.

Honorius III. Salisbariensis (a) & Bregadensis Præpositus.

Postulastis per nostras literas edoceri, an vobis professis ordinem regularem, quorum alter cruce signatus est, reliquus crucis caractere desiderat (b) insigniri, liceat vicissimam proventuum Ecclesiarum vestrarum, deputatam succursui Terræ sanctæ deferre vobiscum, ut per vos proficiat illius terræ succursui, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi; præsertim cum multi exemplo æmulationis laudabilis provocati, ad currendum post vos viriliter accingantur, præliaturi prælium Domini contra gentes. Quia verò liberationi Terræ illius totis viribus aspiramus, disc. v. p. A. f. m. quat. si Ecclesiæ vestræ aliàs per absentiam vestram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ Domini verbo pariter, & exemplo, quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum, dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis adimplere, ac sic potest in usus vestros transire vicissimam Ecclesiarum vestrarum deputata subsidii Terræ sanctæ.

NOTÆ.

1. (a) *Salisbariensis.*] Ita restituo epigraphen & litteram hujus textus ex quinta compilatione Honorii III. ubi in cap. 1. de statu monach. reperitur præfens textus: adeo tamen corrupta est secunda pars hujus inscriptionis, ut cognosci non possit de quo Præposito in eo agatur. Cironius in ejus notis existimat, legendum esse Readingensi, quia urbs Reading. dicta est in Comitatu Barcheriæ, in diocesi Salisbariensis Angliæ, de qua diocesi nonnulla notavi in cap. 28. de appellat.
- (b) *Insigniri.*] Juxta formam illustratam in cap. quod super, hoc tit.
2. (c) *Vicissimam.*] Juxta dispositionem Concilii Lateran. sub Innocentio III. celebrati, ubi de hujusmodi fructuum parte pro expeditione Terra

sanctæ assignanda ita cavetur: *Cupientes autem alios Ecclesiarum Prælatos, nec non clericos universos, & in merito, & in præmio habere participes, & consortes, ex communi Concilii approbatione statuimus, ut omnes omnino clerici, tam subditi, quam Prælati, vicissimam partem ecclesiasticorum proventuum, usque ad triennium conferant in subsidium Terræ sanctæ, per manus eorum, qui ad hoc Apostolicè fuerint providentiâ ordinati, quibusdam dumtaxat religiis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis: illis similiter qui assumto, vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profecturi. Nos autem, & fratres nostri S. Romane Ecclesie Cardinales plenariè decimam persolvemus: sciantque se omnes ad hoc fideliter observandum per excommunicationis sententiam obligatos, ita quod illi, qui super hoc fraudem scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.*

TITULUS XXXV.

De statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.

CAPUT I.

Gregorius Fortunato Episcopo (a) Neapolitano.

HEODOSIUS Abbas monasterii sancti Martini, petitoriâ nobis insinuatione suggestit, quæ habetur in subditis, in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo monachi habitare debeant, construxisse: & quia id in honorem B. Petri Apostolorum Principis,